

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

– ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ –

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

«Χωροταξικός Σχεδιασμός:

*το πλαίσιο στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή
Ένωση»*

Επ. Καθηγήτρια:

Θωΐδου Ελισάβετ

Επιμέλεια εργασίας:

Τέρψης Μάριος -287-

Η παρούσα ερευνητική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του 9ου εξαμήνου του τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης. Η υλοποίησή της αποτελεί αναπόσπαστο και σημαντικό κομμάτι της ολοκλήρωσης του προγράμματος σπουδών του συγκεκριμένου τμήματος. Ο σκοπός της εργασίας αυτής είναι η προαγωγή της ικανότητας διερεύνησης θεωρητικών ζητημάτων και σύνταξης επιστημονικού κειμένου και το επιστημονικό πεδίο που πραγματεύεται η συγκεκριμένη ερευνητική εργασία είναι η Χωροταξία.

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την κ. Θωΐδου Ελισάβετ, εκτιμώντας την άμεση και πολύτιμη υποστήριξή της σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας και το ενδιαφέρον της για τη διεξαγωγή του βέλτιστου δυνατού αποτελέσματος. Επίσης την οικογένεια μου και όλο το φιλικό περιβάλλον μου, που στάθηκε δίπλα μου στηρίζοντας την προσπάθειά μου.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο, για την επίτευξη κοινωνικών και οικονομικών στόχων, για την ανάπτυξη και την ορθή χωρική οργάνωση με ταυτόχρονο σεβασμό και ανάδειξη του περιβάλλοντος που στόχο έχουν να επιτευχθεί το βέλτιστο αποτέλεσμα για τον άνθρωπο. Έτσι λαμβάνεται σοβαρά υπόψη για την διαμόρφωση πολιτικών και κατευθύνσεων από τις κυβερνήσεις των κρατών αλλά και όσων ασκούν κάποια μορφή διακυβέρνησης. Αυτό αποτυπώνεται και από τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία έχει δώσει ιδιαίτερη σημασία στην άσκηση χωροταξικής πολιτικής και στην εφαρμογή χωροταξικού σχεδιασμού αλλά και από το ελληνικό κράτος το οποίο παρουσιάζει δραστηριοποίηση σε αντίστοιχα θέματα, ψηφίζοντας σχετικούς νόμους και θέτοντας σε εφαρμογή πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού.

Η παρούσα ερευνητική εργασία έχει ως στόχο να παρουσιάσει το πλαίσιο που επικρατεί για το χωροταξικό σχεδιασμό τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη. Αναφέρεται στην εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου της χωροταξίας στην Ελλάδα και τη σημερινή θεσμική πραγματικότητα καθώς επίσης και στην εξέλιξη των ευρωπαϊκών πολιτικών για τη χωροταξία. Επίσης επιχειρείται να διερευνηθεί η ενσωμάτωση του ευρωπαϊκού πλαισίου στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για την χωροταξία και ενδεικτικά στον νόμο 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» και στο «Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης».

SUMMARY

Spatial planning constitutes an important tool in order to achieve social and economic objectives, growth and correct spatial organization, while respecting and promoting the environment and at the same time accomplishing the best outcome for humans. This is the reason why it is seriously taken into consideration by governments and also by those who engage in any form of governance to shape policies and guidelines. The meaning of spatial planning is reflected both on the policies of the European Union, which has emphasised the exertion of spatial policy and the implementation of spatial planning and to the respective activities of the Greek state which has adopted relevant laws and implemented spatial planning frameworks.

The present project aims to display the prevailing framework for spatial planning both in Greece and Europe. It refers to the evolution of the institutional framework of spatial planning in Greece, to the institutional actuality, as well as to the evolution of European policies for spatial planning. Moreover, it endeavours to investigate the transposition of European law into the Greek institutional framework concerning spatial planning through the analysis of law 2742/99 “Spatial planning and sustainable development and other legislation” and the “General framework for spatial planning and sustainable development”.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
SUMMARY	4
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
Κεφάλαιο πρώτο:	9
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ.....	9
1.1. Οι έννοιες της χωροταξίας και του χωροταξικού σχεδιασμού	9
1.2. Τυπολογία ειδών σχεδιασμού και οι σύγχρονες τάσεις.....	11
1.3. Ο στρατηγικός χαρακτήρας του χωροταξικού σχεδιασμού	14
Κεφάλαιο δεύτερο:	16
Ο ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	16
2.1. Η εξέλιξη του χωροταξικού σχεδιασμού.....	16
2.2. Ο νόμος για τον χωροταξικό σχεδιασμό και τα χωροταξικά σχέδια.....	18
2.2.1. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.....	19
2.2.2. Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.....	23
2.2.3. Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης..	24
Κεφάλαιο τρίτο:	27
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΕ	27
3.1. Η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ και ο χώρος	27
3.2. Η εξέλιξη της χωροταξίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	41
Κεφάλαιο τέταρτο:	49
ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΕ	49
4.1 Νόμος 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη»	49
4.2 Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.....	52
4.3. Συμπεράσματα.....	59
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	62

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Πολυκεντρική και ισόρροπη χωρική ανάπτυξη.....	22
Εικόνα 2: Εθνικό πρότυπο Χωροταξικής Οργάνωσης της Υδατοκαλλιεργητικής Δραστηριότητας	24
Εικόνα 3: Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης.....	26
Εικόνα 4: Επιλέξιμες περιφέρειες για το στόχο 1 και 2	28
Εικόνα 5: Διαρθρωτικά ταμεία 2004 – 2006: επιλέξιμες περιοχές του στόχου 1 και 2	29
Εικόνα 6: Περιφέρειες που είναι επιλέξιμες στο πλαίσιο των στόχων σύγκλισης και περιφερειακής ανταγωνιστικότητας.....	31
Εικόνα 7: Διασυνοριακή συνεργασία – επιλέξιμες περιοχές (INTERREG III).....	38
Εικόνα 8: 13 περιοχές συνεργασίας (INTERREG III).....	39
Εικόνα 9: Περιοχές προγράμματος (INTERREGIII)	40
Εικόνα 10: Διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών.....	43

Χωροταξία είναι ο συνολικός σχεδιασμός του χώρου σε επίπεδο υπερτοπικό που λαμβάνει υπόψη όλα τα σημαντικά δεδομένα για το χώρο όπως είναι η διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού και των οικισμών, η διαχείριση των φυσικών πόρων, οι χρήσεις γης, η κατανομή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων κ.α.. Η χωροταξία και ο χωροταξικός σχεδιασμός δεν συμπίπτουν απαραίτητα, αφού ο χώρος αποτελεί μια έννοια που συνήθως αντιμετωπίζεται διαφορετικά στο πλαίσιο τους (Παπαπετρόπουλος 2009).

Έτσι, σύμφωνα με τον Παπαπετρόπουλο (2009) χωροταξία είναι ένα πλέγμα διαδικασιών, θεσμών και πρακτικών που αφορούν την οργάνωση και την ανάπτυξη του χώρου, ενώ χωροταξικός σχεδιασμός η διαδικασία με την οποία κατανέμονται σε μια διευρυμένη γεωγραφική ενότητα και με μακροπρόθεσμο τρόπο οι διάφορες ανθρωπογενείς δραστηριότητες που υπόκεινται σε κάποιας μορφής κοινωνικό-οικονομικούς περιορισμούς. Το πεδίο δράσης της χωροταξίας είναι κυρίως ο εθνικός χώρος και η περιφέρεια. Ο χωροταξικός σχεδιασμός έχει δυναμικό περιεχόμενο προσανατολισμένο στο μέλλον είναι επίσης συνολικός, υπερτοπικός και κινείται στην κατεύθυνση του συνολικού σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο και του μερικού σε επίπεδο περιφερειών, βασιζόμενος στο τρίπτυχο: ισορροπία, προστασία και ανάπτυξη.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός έχει στενή σχέση με την περιφερειακή ανάπτυξη. Επιπλέον, μια σημαντική πλευρά του είναι αυτή του περιβαλλοντικού σχεδιασμού (χωροταξία και περιβάλλον). Η στενή σχέση του χωροταξικού σχεδιασμού με την περιφερειακή ανάπτυξη και το περιβάλλον ενισχύεται από τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι φανερό στα Ευρωπαϊκά συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα. Στην Ελλάδα η σχέση χωροταξικού σχεδιασμού και αναπτυξιακού προγραμματισμού έχει φανεί ιδιαίτερα σημαντική τις δύο τελευταίες δεκαετίες καθώς εφαρμόζονται τα συγχρηματοδοτούμενα Ευρωπαϊκά προγράμματα (Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης - ΚΠΣ, Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς - ΕΣΠΑ).

Στο πλαίσιο αυτό η εργασία διερευνά τον χωροταξικό σχεδιασμό ως έννοια και την εξέλιξή του στην Ελλάδα παράλληλα με την εμφάνιση και τη σημασία του στην

Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα εξετάζει πώς το ισχύον θεσμικό πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού αναφέρεται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα ερευνά τον τρόπο που ο νόμος 2742/1999 για τον χωροταξικό σχεδιασμό λαμβάνει υπόψη του το πλαίσιο της ΕΕ και επίσης πως αυτό εφαρμόζεται σε ένα θεσμοθετημένο Σχέδιο, στο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

Συγκεκριμένα, στην εργασία επιχειρείται η προσέγγιση σε πρώτη φάση στις έννοιες της χωροταξίας και του χωροταξικού σχεδιασμού και στις διάφορες συνιστώσες τους (κεφάλαιο 1), η συνοπτική παρουσίαση της εφαρμογής της χωροταξίας στην Ελλάδα μαζί με το απαραίτητο θεσμικό της πλαίσιο (κεφάλαιο 2) καθώς και η παρουσίαση της έννοιας και δράσης της χωροταξίας σε ευρύτερο (ευρωπαϊκό) επίπεδο με τους κανονισμούς και τις συνθήκες αλλά και τα σχέδια δράσης της ΕΕ (κεφάλαιο 3). Στο κεφάλαιο 4 διερευνώνται οι αναφορές του ελληνικού θεσμικού πλαισίου της χωροταξίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και εξάγονται κάποια συμπεράσματα για το σύνολο της εργασίας.

ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

1.1.Οι έννοιες της χωροταξίας και του χωροταξικού σχεδιασμού

Ένα πρώτο βήμα για τη προσέγγιση της χωροταξίας και του χωροταξικού σχεδιασμού είναι η ερμηνεία του όρου «σχεδιασμός» η οποία έχει αναλυθεί και ταξινομηθεί στις διάφορες μορφές της, ενώ συνήθως η διάκριση των διαφορετικών εννοιών του όρου γίνεται από τα συμφραζόμενα (Μαρμαράς, 2002). Αναφέρεται ότι *«ο σχεδιασμός είναι μια ιδιαίτερα λογική διαδικασία προς την επίτευξη μιας κατάστασης που παρουσιάζει ορισμένα επιθυμητά χαρακτηριστικά»* (Αραβαντινός, 1997/2007) ή ότι *«ο σχεδιασμός είναι μια οργανωμένη, λογική προσπάθεια επιλογής των καλύτερων δυνατών εναλλακτικών λύσεων και μέσων για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων»* (Βασενχόβεν, 1984 αναφέρεται στο Αγγελίδης 2000).

Οι διάφοροι ορισμοί της χωροταξίας και του χωροταξικού σχεδιασμού δεν συμπίπτουν μεταξύ τους, διότι το αντικείμενο το οποίο πραγματεύονται δηλαδή ο χώρος αποτελεί μια έννοια πολύπλοκη και πολυδιάστατη και η σύλληψή της εξαρτάται από το πρίσμα με το οποίο αντιμετωπίζεται από την κάθε επιστήμη που το μελετά. Υποστηρίζεται (Παπαπετρόπουλος 2009) ότι η χωροταξία είναι ουσιαστικά ένας συνολικός σχεδιασμός του χώρου σε επίπεδο υπερτοπικό, ενώ ο χωροταξικός σχεδιασμός έχει σχέση με τον οικονομικό σχεδιασμό και προγραμματισμό και είναι επίσης συνολικός, υπερτοπικός και υπερέχων.

Ο όρος χωροταξία είναι ένας όρος που εμφανίστηκε μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και είχε ως στόχο την έκφραση του προγράμματος ανάπτυξης στο χώρο. Λόγω του ότι είναι ένας όρος γενικός, κάθε συγγραφέας κατά κάποιο τρόπο δίνει τον δικό του ορισμό προσεγγίζοντας την χωροταξία με μία από τις διαστάσεις της (πολιτική, οικονομική, κοινωνική, τεχνική κλπ) (Χριστοφιλόπουλος 1984). Όπως αναφέρει ο Χριστοφιλόπουλος (1984), κατά τους Dauphin-Jacotey ως χωροταξία εννοούμε ένα σύνολο συντονισμένων μέτρων που τείνουν να επηρεάσουν τις

οικονομικές δραστηριότητες στο δεδομένο χώρο. Κατά τον Boury ως χωροταξία εννοούμε την οργάνωση του χώρου κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αξιοποιείται η φυσική αποδοτικότητα του για την ικανοποίηση των αναγκών των ενδιαφερόμενων πληθυσμών (Χριστοφιλόπουλος 1984).

Γενικά ο χωροταξικός σχεδιασμός ασχολείται με τις χρήσεις γης και τις πιθανές συγκρούσεις χρήσεων γης, τις σχέσεις χωροταξίας - περιβάλλοντος, την οργάνωση του δικτύου των οικισμών, τα διάφορα δίκτυα και τις ροές τους, τη σχέση χώρου και ανάπτυξης. Ανάλογα με το που δίνει το βάρος ο χωροταξικός σχεδιασμός διαμορφώνει και τη φυσιογνωμία του. Ιδιαίτερη αναφορά μπορεί να γίνει στη σχέση του χωροταξικού σχεδιασμού αφενός με την οικονομική ανάπτυξη και αφετέρου στη σχέση του με το περιβάλλον, που εκφράζουν και δύο από τις βασικές συνιστώσες της βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης, μαζί με την κοινωνική συνοχή, όπως για παράδειγμα εκφράζεται από το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ) (ΕΕ 1999). Για τη σχέση του χωροταξικού σχεδιασμού με την ανάπτυξη, ο Βασενχόβεν αναφέρει ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός και ο αναπτυξιακός προγραμματισμός αλληλοσυμπληρώνονται, με τον στρατηγικό χωρικό σχεδιασμό να είναι το κατ'εξοχήν αντιπροσωπευτικό εργαλείο της συνέργειας αυτής (Βασενχόβεν, 2008 αναφέρεται στο Θωΐδου 2011).

Σύμφωνα με τον Αγγελίδη (2000) η έννοια του σχεδιασμού συνδέεται άρρηκτα με την κοινωνική – οικονομική ανάπτυξη και την ανάπτυξη του χώρου. Έτσι προκύπτει η στενή σχέση του χωροταξικού σχεδιασμού με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό. Κάθε σχέδιο ανάπτυξης περιλαμβάνει στόχους, στην επίτευξη των οποίων αποβλέπει, και μέτρα πολιτικής, απαραίτητα για την υλοποίηση των στόχων του. Κύριο χαρακτηριστικό ενός σχεδίου ανάπτυξης είναι ότι οι στόχοι και τα μέτρα πολιτικής είναι καθορισμένα εκ των προτέρων (Αγγελίδης, 2000).

Τα βασικά στοιχεία του σχεδίου ανάπτυξης είναι: η πρόβλεψη για τη μελλοντική εξέλιξη ορισμένων βασικών μεγεθών της οικονομικής και κοινωνικής διαδικασίας, η σύγκριση διαφορετικών «εικόνων» της αναπτυξιακής διαδικασίας, η αξιολόγηση μιας σειράς εναλλακτικών προτάσεων και η επιλογή της πρότασης που ικανοποιεί κατά τον καλύτερο τρόπο τους στόχους που έχει θέσει (Αραβαντινός,

1997/2007). Θεωρητικά, το βασικότερο σχέδιο για την ανάπτυξη μιας χώρας είναι το Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης, μέσω της επιθυμητής εξέλιξης, σε συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα, μιας σειράς εθνικολογιστικών μεγεθών. Με βάση τις κατευθύνσεις του Εθνικού Σχεδίου Ανάπτυξης διαμορφώνονται τα Προγράμματα – Σχέδια ανάπτυξης και χωρικής οργάνωσης των επιμέρους περιφερειών, δηλαδή ο χωροταξικός σχεδιασμός και ο περιφερειακός σχεδιασμός (Αγγελίδης, 2000). Ένα τέτοιο σχέδιο ανάπτυξης είναι αυτή την περίοδο για την Ελλάδα το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) με τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.

Η εξέλιξη των τυπολογιών του χωροταξικού σχεδιασμού που παρουσιάζεται παρακάτω βοηθά στην κατανόηση της σχέσης αυτής.

1.2 Τυπολογία ειδών σχεδιασμού και οι σύγχρονες τάσεις

Οι τυπολογίες σχεδιασμού που έχουν αναπτυχθεί, παρουσιάζουν σημαντική ποικιλία. Ο παραδοσιακός σχεδιασμός (traditional planning) είναι το πρώτο είδος σχεδιασμού όπου περιγράφεται η διαδικασία του. Προήλθε από τον Geddes (1915) και πρότεινε μια απλή διαδικασία που παρέμεινε κλασσική: "συλλογή στοιχείων – ανάλυση – πρόταση" (survey–analysis–plan) (Μεταξάς, Λαλένης, 2006). Το είδος αυτό του σχεδιασμού με την πάροδο του χρόνου παρουσίασε αδυναμίες. Το νέο είδος που θεωρήθηκε ότι παρείχε βελτιώσεις στον τομέα αυτό ήταν ο ορθολογικός σχεδιασμός (rational planning) που παρουσιάστηκε στα τέλη της δεκαετίας του '60. (Μεταξάς, Λαλένης, 2006)

Ο ορθολογικός σχεδιασμός έδινε έμφαση στη διαδικασία. Η διαδικασία που πρότεινε ήταν «*περιγραφή του συστήματος και διατύπωση του προβλήματος – διαμόρφωση και ανάλυση εναλλακτικών λύσεων – αξιολόγηση και επιλογή – εφαρμογή και παρακολούθηση – επανατροφοδότηση των προηγούμενων σταδίων– επιστροφή στην διαδικασία και αναθεώρηση*» (Αραβαντινός 1997/2007; Βασενχόβεν 2002 αναφέρεται στο Μεταξάς, Λαλένης, 2006).

Ο ορθολογικός σχεδιασμός θεωρείται περισσότερο σαν εξέλιξη του παραδοσιακού σχεδιασμού. Άλλωστε, είχε –και έχει– ευρύτατες εφαρμογές και στα πλαίσιά του αναπτύχθηκαν και άλλοι τύποι σχεδιασμού που εντάσσονται στο ορθολογικό μοντέλο, όπως ο τομεακός (sectoral), ο παράλληλος (parallel) και ο καθολικός (comprehensive) σχεδιασμός (Αραβαντινός, 1997/2007). Ο ορθολογικός σχεδιασμός άρχισε να δέχεται κριτική από τα τέλη της δεκαετίας του '70.

Η κριτική προς τον ορθολογικό σχεδιασμό αφορούσε το «*‘για ποιον’ γίνεται ο σχεδιασμός και ‘από ποιον’*» «*την- αυθαιρεσία των ειδικών*», και τις «*αποτυχίες λόγω απουσίας συμμετοχής και ενημέρωσης, αντιθέσεων*» (Θωίδου 2013).

Σαν εναλλακτική πρόταση στον ορθολογικό σχεδιασμό προέκυψε το μοντέλο του σχεδιασμού αποσπασματικών μικροβελτιώσεων (disjointed incrementalism). Κατ’ αυτό «*οι διάφορες αβεβαιότητες ως προς τις εξελίξεις, αλλά και ως προς τις πραγματικές επιδιώξεις του σχεδιασμού είναι πάντα περισσότερες και σοβαρότερες από τις σωστές προβλέψεις και εκτιμήσεις που μπορεί να κάνει κανείς*» και «*οι μόνες ρεαλιστικές λύσεις είναι οι αποσπασματικές, περιορισμένης φιλοδοξίας προτάσεις, που δεν απομακρύνονται αισθητά από τα δεδομένα της υφιστάμενης κατάστασης*» (Αραβαντινός, 1997/2007).

Η κριτική προς τον αποσπασματικό σχεδιασμό είναι ότι οι λύσεις δεν μπορεί να είναι ριζικές αλλά προσανατολίζονται στο τι μπορεί να γίνει, ο χαρακτήρας του είναι συντηρητικός και η αποτελεσματικότητά του είναι μικρή (Θωίδου 2013).

Στην πορεία αυτή μπορούμε να διακρίνουμε τη διαφορετική αντιμετώπιση για τον ρόλο της κρατικής παρέμβασης «*από τον ορθολογικό σχεδιασμό του παρεμβατικού κράτους, στην αμφισβήτηση, τις νεοφιλελεύθερες αποσπασματικές ρυθμίσεις και την αναζήτηση νέας καθολικότητας μέσω της χωρικής διακυβέρνησης*» (Θωίδου 2013, Βασενχόβεν και Κορλιούρος, 2007).

Ο αναπτυξιακός και ο χωροταξικός σχεδιασμός αποτελούν αναμφισβήτητα τμήμα της γενικότερης κρατικής παρέμβασης, τμήμα της υπόλοιπης δηλαδή κρατικής πολιτικής (Αγγελίδης, 2000). Με βάση λοιπόν τις δυο θεωρητικές αφετηρίες (νεοκλασική – κεϋνσιανή) για τον ρόλο της συνολικής κρατικής παρέμβασης, διαμορφώνονται δυο φιλοσοφίες για την κρατική χωρική παρέμβαση. Κατά την

πρώτη, ο χωροταξικός σχεδιασμός πρέπει να είναι περισσότερο ή λιγότερο φιλελεύθερος, κατά τη δεύτερη, ο χωροταξικός σχεδιασμός πρέπει να είναι παρεμβατικός. Ο Αγγελίδης (2000) θέτει το θέμα ως εξής: *«Οι δημόσιες αρχές πρέπει να έχουν τον «πρώτο λόγο» στη ρύθμιση του χώρου ή αντίστροφα, οι ρυθμίσεις του χώρου πρέπει να ξεκινούν από τον ιδιωτικό τομέα και η χωροταξική πολιτική απλά να «ανταποκρίνεται» σε αυτές;»* (Αγγελίδης, 2000).

Σε πολλές χώρες, η χωροταξική πολιτική κινείται προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση ανάλογα με την ιστορική περίοδο. Η χωροταξική πολιτική στη Μ. Βρετανία στη μεταπολεμική περίοδο ήταν σαφώς *«προβλεπτική»*, *«παρεμβατική»*, *«θετική»* (Αγγελίδης, 2000). Περιελάμβανε σημαντικές παρεμβάσεις και ρυθμίσεις που ξεκινούσαν από την κεντρική και τις τοπικές αρχές ενώ αντίστροφα, από τις αρχές της δεκαετίας του '80 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '90, η χωροταξική πολιτική της Μ. Βρετανίας αποτέλεσε το ακραίο παράδειγμα απλής *«ανταπόκρισης»* στις απαιτήσεις των ιδιωτών.

Στις ΗΠΑ ο χωροταξικός σχεδιασμός ακολουθεί κυρίως τη λογική της περιορισμένης κρατικής παρέμβασης. Η Γαλλία αποτελεί παράδειγμα αρκετά παρεμβατικού, σχεδιασμού μέχρι σήμερα. Γενικά, ακόμα και στις χώρες με εφαρμογή του φιλελευθερισμού στο χωροταξικό σχεδιασμό (ΗΠΑ- Μ. Βρετανία,), οι δημόσιες αρχές *«ενδιαφέρονται για χωροταξικές προσεγγίσεις, ενδιαφέρονται να «γνωρίζουν» τις εξελίξεις στο χώρο, ώστε να μπορέσουν να συμβάλλουν αποτελεσματικότερα στην ανάπτυξη των ιδιωτικών επιχειρήσεων»* (Αγγελίδης, 2000).

Ένα άλλο μοντέλο, κριτικό προς το προηγούμενο που φάνηκε πως είχε προβλήματα, ήταν το μοντέλο του συμμετοχικού προγραμματισμού (collaborative planning) που έχει σημαντική παρουσία και σήμερα. Συγκεκριμένα ο συνεργατικός σχεδιασμός (collaborative planning) που υποστήριξε κυρίως η Healey (1997, αναφέρεται στο Θωΐδου 2011) γίνεται αντιληπτός ως (Θωΐδου 2013):

- επικοινωνιακή διαδικασία μεταξύ ελεύθερων ομάδων, σεβασμός όλων
- αναζήτηση των διαφορετικών απόψεων και δημιουργία μιας νέας αντίληψης
- έμφαση στην επικοινωνία για τον προγραμματισμό πέρα από τις δράσεις

Η κριτική προς αυτό το είδος σχεδιασμού ήταν ότι υποκαθιστά την πραγματικότητα με τη βαρύτητα που δίνει σε «ηθικές αξίες» και την επικοινωνία (Θωΐδου 2013, Βασενχόβεν και Κορλιούρος, 2007).

1.3.0 στρατηγικός χαρακτήρας του χωροταξικού σχεδιασμού

Σε συνδυασμό με την αλλαγή από τα προηγούμενα μοντέλα σχεδιασμού, τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει ο στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός. Ο στρατηγικός σχεδιασμός προϋπήρχε σε αρκετές χώρες έχοντας τις ρίζες του στην στρατιωτική πρακτική και υλοποιώντας στην πράξη στόχους προς επίτευξη επιλέγοντας μάλιστα και τον τρόπο με τον οποίο θα τον επιτύχει (Θωΐδου 2010).

Ο λεγόμενος στρατηγικός σχεδιασμός προϋπήρχε σε αρκετές χώρες και διακρίνεται από τον τακτικό σχεδιασμό που αντιστοιχεί σε τοπικό επίπεδο (ο στρατηγικός σε εθνικό, περιφερειακό, μητροπολιτικό επίπεδο). Η διάκριση αυτή έφερε στοιχεία από την θεωρία και την πρακτική της διοίκησης επιχειρήσεων με συνέπεια την αλλαγή των χαρακτηριστικών του σημερινού στρατηγικού σχεδιασμού σε σχέση με πρώτα. Ο στρατηγικός σχεδιασμός που έχει τις ρίζες του στην στρατιωτική πρακτική, θέτει έναν στόχο και επιλέγει τον τρόπο με τον οποίο θα τον πετύχει (Van den Broeck 2004 αναφέρεται στο Θωΐδου 2011). Ο σχεδιασμός αυτός *«μεταφέρθηκε στις δημόσιες πολιτικές όταν είχε υποχωρήσει το κεντρικά οργανωμένο παρεμβατικό κράτος παραδίδοντας τη θέση του στο κράτος- παροχέα υπηρεσιών προς τους πολίτες- πελάτες και υιοθετώντας μεθόδους από την διοίκηση επιχειρήσεων»* (Θωΐδου 2011).

Ο στρατηγικός σχεδιασμός «εμπεριέχει μέσα του τον όρο «χωρικός» που θέτει στο επίκεντρό το «που» των πραγμάτων, τον όρο στρατηγικό που σημαίνει ένα υψηλό επίπεδο διοίκησης, επιλεκτικότητα, επικέντρωση και τον όρο σχεδιασμό που αναδεικνύει μια αναπτυξιακή κίνηση από το παρελθόν στο μέλλον, δηλαδή ότι είναι δυνατόν να επιλέξουμε μεταξύ κατάλληλων δράσεων με βάση τις πιθανές τους επιπτώσεις. Έτσι συνολικά ο στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός κατανοείται ως μια συλλογική προσπάθεια αυτογνωσίας με σκοπό τις επενδύσεις, τα μέτρα προστασίας

και συντήρησης, τις στρατηγικές υποδομές και τη θέσπιση αρχών στους κανονισμούς χρήσεων γης (Healey 2004, αναφέρεται στο Θωίδου 2011).

Στη σύγχρονη μορφή του ο στρατηγικός σχεδιασμός ορίστηκε και ως μια διαδικασία προσδιορισμού *«εφικτών στόχων και υλοποίησης στρατηγικών, με εφαρμογή σε ποικίλα πεδία ανάπτυξης δράσεων όπως: η συμμετοχή των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών που αφορούν π.χ. την τοπική οικονομική ανάπτυξη, η ανάδειξη μιας περιοχής σε σχέση με άλλες ανταγωνιστικές μέσω των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της (place competition) ή η εξεύρεση στρατηγικών για την ανάπτυξη των εσωτερικών δυνατοτήτων για την οργάνωση ενός οργανισμού και την εκμετάλλευση ευκαιριών στο περιβάλλον»*.(Μεταξάς, Λαλένης, 2006).

Στην Ελλάδα είναι γεγονός ότι ο στρατηγικός σχεδιασμός χαρακτηρίζει τον χωροταξικό σχεδιασμό όπως εφαρμόζεται τις δύο τελευταίες δεκαετίες και παρουσιάζεται συνοπτικά στη συνέχεια.

Ο ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Η εξέλιξη του χωροταξικού σχεδιασμού

Σύμφωνα με τον Αγγελίδη (2000) ο χωροταξικός σχεδιασμός στη χώρα μας ακολουθεί διαχρονικά τις ακόλουθες περιόδους: 1950- 1974, 1975-1993, 1994-2000, 2001-2013. Την περίοδο 1950- 1974 εφαρμόζονται προγράμματα ανάπτυξης της χώρας. *«Στόχος των Προγραμμάτων είναι η στροφή των οικονομικών εξελίξεων στην επιθυμητή κατεύθυνση με βάση την ενίσχυση της κρατικής ρυθμιστικής παρέμβασης»* (Αγγελίδης 2000).

Μέσω του άρθρου 24 του Συντάγματος του 1975 ο χωροταξικός σχεδιασμός πέρασε στη ρυθμιστική αρμοδιότητα του κράτους. (Θωίδου 2010). Η σχετική συνταγματική ρύθμιση του άρθρου 24, ορίζει ότι:

«Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.»

Το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) είχε καθοριστική συμβολή, μέσω της νομολογίας, στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της αναγκαιότητας του χωροταξικού σχεδιασμού. (Παπαπετρόπουλος 2005). Το ΣτΕ με τις διάφορες αποφάσεις του επέδρασε στην εξέλιξη και θεσμοθέτηση των χωροταξικών σχεδίων προβληματιζόμενο για τις συνέπειες της έλλειψης γενικότερου χωροταξικού σχεδιασμού σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο και εξετάζοντας

προσφυγές για εγκρίσεις χωροθέτησης διαφόρων δραστηριοτήτων. (Παπαπετρόπουλος 2009)

Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Επικρατείας το οποίο εξειδικεύει το περιεχόμενο του παραπάνω άρθρου του Συντάγματος, κρίνεται ότι η διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος και η μέριμνα για τη χωροταξική αναδιάρθρωση της χώρας αποτελούν πρωταρχική αποστολή του κράτους, προκειμένου να διασφαλιστούν η ισόρροπη κατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων και το βιώσιμο αστικό περιβάλλον. *«Ο χωροταξικός σχεδιασμός είναι υπερτοπικός, διαφοροποιούμενος από τον πολεοδομικό σχεδιασμό και από τους ειδικούς σχεδιασμούς των διαφόρων έργων, είναι δε σε σχέση με αυτούς σχεδιασμός συνοπτικός, αλλά και υπερέχων»*(Μέλισσας, 2007).

Την περίοδο 1975-1993 ψηφίζεται ο νόμος 360/1976 «για τη Χωροταξία και το Περιβάλλον», δημιουργείται, το 1980, το Υπουργείο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος. Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι από τη δεκαετία του '80 αρχίζουν να επηρεάζουν όλο και περισσότερο τον αναπτυξιακό και χωροταξικό σχεδιασμό οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω των «Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων», των «Σχεδίων Περιφερειακής Ανάπτυξης» κλπ.

Την περίοδο 1994-2000 η εφαρμογή του χωροταξικού σχεδιασμού εξακολουθεί να εμφανίζει αδυναμίες. Τελικά ψηφίζεται νέος νόμος για τη χωροταξία (Ν. 2742/1999) και εκπονείται πλήθος χωροταξικών μελετών και ερευνών.

Το θεσμικό πλαίσιο της χωροταξίας στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα καθώς και το περιεχόμενο του χωροταξικού σχεδιασμού υπέστη σημαντικές αλλαγές μετά το 2000. Ειδικότερα δόθηκε έμφαση στον στρατηγικό χαρακτήρα του χωροταξικού σχεδιασμού σε διαφορετικές γεωγραφικές χωρικές κλίμακες και διοικητικά επίπεδα. Καταρτίστηκαν σχέδια τα οποία χαρακτηρίζονται ή είναι στρατηγικά και αποτελούν θεσμοθετημένα ή άτυπα εργαλεία στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού, θεσμοθετήθηκαν πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης (ν. 2742/99) καταρτίστηκαν στρατηγικά σχέδια για τις μητροπολιτικές περιοχές της χώρας (2000-2004) δηλαδή για Αθήνα και Θεσσαλονίκη, καταρτίστηκαν στρατηγικά σχέδια για τους ΟΤΑ (Θωΐδου 2011).

2.2.0 νόμος για τον χωροταξικό σχεδιασμό και τα χωροταξικά σχέδια

Με το Νόμο 2742/1999 (ΦΕΚ 207/7-10-1999) «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη» καθιερώθηκε νέο θεσμικό πλαίσιο χωροταξίας στην Ελλάδα. Ο νόμος ορίζει νέα μέσα, διαδικασίες και όργανα χωροταξικού σχεδιασμού στη χώρα. Ορίζονται δύο κύρια επίπεδα γενικού χωροταξικού σχεδιασμού το Εθνικό και το Περιφερειακό, τα οποία παρέχουν κατευθύνσεις για ολοκληρωμένη διαχείριση του χώρου στα παρακάτω επίπεδα χωρικού σχεδιασμού (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ κτλ).

18

Στο πρώτο επίπεδο (εθνικό) περιλαμβάνονται το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και τα ειδικά πλαίσια, που αφορούν είτε ορισμένες ειδικές περιοχές του εθνικού χώρου (παράκτιες, νησιωτικές, ορεινές περιοχές, κ.α.), είτε τη χωρική διάρθρωση ορισμένων τομέων - κλάδων εθνικής σημασίας.

Στο δεύτερο επίπεδο (περιφέρειες της χώρας εκτός Αττικής η οποία έχει το Ρυθμιστικό Σχέδιο) περιλαμβάνονται τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον Μέλισσα (2007) «μέχρι τότε, το μόνο κείμενο με στόχους και κατευθύνσεις για τη χωρική ανάπτυξη και οργάνωση σε ευρύτερο -περιφερειακό- επίπεδο, ήταν τα Ρυθμιστικά Σχέδια (ν. 1515/85 για την Αθήνα και 1561/85 για τη Θεσσαλονίκη), στα οποία ενσωματώθηκαν και στοιχεία χωροταξικού σχεδιασμού».

Ο χωροταξικός σχεδιασμός σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν. 2742/1999 έχει ως στόχο να συμβάλλει:

1. *«Στην προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος, στη διατήρηση των οικολογικών και πολιτιστικών αποθεμάτων και στην προβολή και ανάδειξη των συγκριτικών γεωγραφικών, φυσικών, παραγωγικών και πολιτιστικών πλεονεκτημάτων της χώρας.*

2. *Στην ενίσχυση της διαρκούς και ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας και της ανταγωνιστικής παρουσίας της στον ευρύτερο ευρωπαϊκό, μεσογειακό και βαλκανικό της περίγυρο.*

3. Στη στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο σύνολο του εθνικού χώρου και ιδίως στις περιοχές που παρουσιάζουν προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, έντονων κοινωνικών διαφοροποιήσεων και περιβαλλοντικής υποβάθμισης, καθώς και στις περιφερειακές και απομονωμένες περιοχές ή σε άλλες περιοχές που παρουσιάζουν μειονεκτικά χαρακτηριστικά λόγω της γεωγραφικής τους θέσης».

Στην πράξη δεν υπήρχε η λογική της ιεράρχησης των επιπέδων «λόγω της έκδοσης υπουργικών αποφάσεων για την έγκριση των Περιφερειακών Σχεδίων πριν την προβλεπόμενη τυπική έγκριση του Γενικού Πλαισίου από την Ολομέλεια της Βουλής» (Μέλισσας, 2007). Παράλληλα με την εκπόνηση της μελέτης και του σχεδίου του Γενικού Πλαισίου (αρχική μορφή του που στη συνέχεια άλλαξε) και πριν την θεσμοθέτησή του, εκπονήθηκαν τα προβλεπόμενα από το ν. 2742/1999 Περιφερειακά Πλαίσια, τα οποία ενσωμάτωσαν τις προβλεπόμενες από το Γενικό Πλαίσιο αρχές και κατευθύνσεις. Ειδικότερα, εκδόθηκαν 12 χωροταξικά σχέδια για όλες τις περιφέρειες της χώρας εκτός της Αττικής, διότι θεωρήθηκε ότι ένα μεγάλο τμήμα της μελέτης αυτής είχε ήδη καλυφθεί από το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθηνών.

2.2.1. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Όπως αναφέρει ο Παπαπετρόπουλος (2009) με το γενικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ), που εγκρίθηκε από την ολομέλεια της Βουλής τον Ιούνιο του 2008, επιδιώκεται σε εθνικό επίπεδο η καλύτερη δυνατή ισορροπία μεταξύ των τριών βασικών στόχων που αποτελούν την κεντρική φιλοσοφία του χωροταξικού σχεδιασμού σύμφωνα με το νόμο 2742/1999, δηλαδή την ανάπτυξη, την ισορροπία και την προστασία.

Οι τρεις αυτοί στόχοι μπορούν να εξειδικευτούν σε τέσσερα πεδία δράσης τα οποία αποτελούν τις βασικές προτεραιότητες και προκλήσεις του εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού.

➤ Τη μείωση των επιμέρους χωρικών ανισοτήτων, καθώς και την βελτίωση της προσβασιμότητας σε υποδομές

➤ Τη διοικητική αναδιάρθρωση του εθνικού χώρου και ιδιαίτερα την παροχή κατευθύνσεων για τη δημιουργία βιώσιμων διοικητικών και αναπτυξιακών ενοτήτων σε δια- περιφερειακό επίπεδο.

➤ Την ισόρροπη και βιώσιμη διάρθρωση του συστήματος αστικών κέντρων της χώρας και της ενδοχώρας τους και τη διατήρηση και ενίσχυση της πολυμορφίας της ελληνικής υπαίθρου.

➤ Την προστασία, τη διατήρηση και τη συνετή διαχείριση των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς. (Παπαπετρόπουλος 2009).

Σύμφωνα με το ΥΠΕΚΑ ¹ το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αποτελεί σύνολο κειμένων και διαγραμμάτων με το οποίο:

➤ *«καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη χωρική ανάπτυξη και διάρθρωση του εθνικού χώρου,*

➤ *αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών*

➤ *προσδιορίζονται με προοπτική δεκαπέντε (15) ετών οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου».*

«Το Γενικό Πλαίσιο στοχεύει στη διαμόρφωση ενός χωρικού προτύπου ανάπτυξης, στο πλαίσιο των αρχών της αειφορίας, που θα είναι αποτέλεσμα μιας συνθετικής, ισόρροπης, θεώρησης στο χώρο παραμέτρων που προωθούν την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της χώρας και ενισχύουν την κοινωνική και οικονομική συνοχή και την ανταγωνιστικότητα. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Ειδικότερα επιδιώκεται:

➤ *Η ενίσχυση του ρόλου της χώρας, σε διεθνές, ευρωπαϊκό, μεσογειακό και βαλκανικό επίπεδο.*

➤ *Η ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης και της χωρικής συνοχής.*

---

¹βλ. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=513&language=el-GR>

➤ Η διαφύλαξη - προστασία του περιβάλλοντος και, κατά περίπτωση, η αποκατάσταση και / ή ανάδειξη των ευαίσθητων στοιχείων της φύσης, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου.

➤ Εν όψει των οξύτερων προβλημάτων που προκαλεί η αλλαγή κλίματος με ταχύτατους ρυθμούς, τίθενται [ορισμένοι] εξής στόχοι.

➤ Η παροχή ενός συνεκτικού πλαισίου κατευθύνσεων για τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού².»

---

²βλ. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=513&language=el-GR>

Χάρτης 8.1: Πολυκεντρική και ισόρροπη χωρική ανάπτυξη

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΑΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

- Μητροπόλεις (1ο επίπεδο)
- Πρωτεύουσες εθνικοί πόλοι (2ο επίπεδο)
- Δευτερεύουσες εθνικοί πόλοι (3ο επίπεδο)
- Λοιπά νομαρχιακά κέντρα, αστικά κέντρα με πληθυσμό > 10.000κατ. και άλλα σημαντικά κέντρα (5ο επίπεδο)

Ενίσχυση διασυνοριακών συνεργασιών

Κύριες λειτουργικές εξαρτήσεις:

- μεταξύ αστικών κέντρων 1ου επιπέδου
- αστικών κέντρων 2ου επιπέδου με αστικά κέντρα 1ου επιπέδου
- μεταξύ αστικών κέντρων 2ου επιπέδου
- αστικών κέντρων 3ου και 4ου επιπέδου με ανώτερα επίπεδα
- μεταξύ αστικών κέντρων 3ου και 4ου επιπέδου
- αστικών κέντρων 4ου και 5ου επιπέδου με ανώτερα επίπεδα
- αστικών κέντρων 4ου και 5ου μεταξύ τους
- συνλειτουργία αστικών κέντρων 2ου & 3ου επιπέδου (δίπολα)

Ενίσχυση Συνοχής Νησιωτικού Χώρου

- ενίσχυση σημαντικών λειτουργικών εξαρτήσεων νησιών μεταξύ τους και με την ηπειρωτική χώρα

Πληθυσμός οικιστικών κέντρων

Εικόνα 1: Πολυκεντρική και ισόρροπη χωρική ανάπτυξη

Πηγή: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=znJpFQj917U%3d&tabid=513&language=el-GR>

2.2.2. Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Σύμφωνα με το ΥΠΕΚΑ «τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αποτελούν σύνολα κειμένων ή και διαγραμμάτων με τα οποία εξειδικεύονται ή και συμπληρώνονται οι κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης που αφορούν την ανάπτυξη και οργάνωση του εθνικού χώρου και ιδίως³:

- Τη χωρική διάρθρωση ορισμένων τομέων ή κλάδων παραγωγικών δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας.
- Τη χωρική διάρθρωση των δικτύων και υπηρεσιών τεχνικής, κοινωνικής και διοικητικής υποδομής εθνικού ενδιαφέροντος, με εξαίρεση τα δίκτυα και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, καθώς και τη χωρική κατανομή των υποδομών γνώσης και καινοτομίας.
- Ορισμένες ειδικές περιοχές του εθνικού χώρου και ιδίως τις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές, τις ορεινές και προβληματικές ζώνες, τις περιοχές που υπάγονται σε διεθνείς ή ευρωπαϊκές συμβάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και άλλες ενότητες του εθνικού χώρου που παρουσιάζουν κρίσιμα περιβαλλοντικά, αναπτυξιακά και κοινωνικά προβλήματα)»

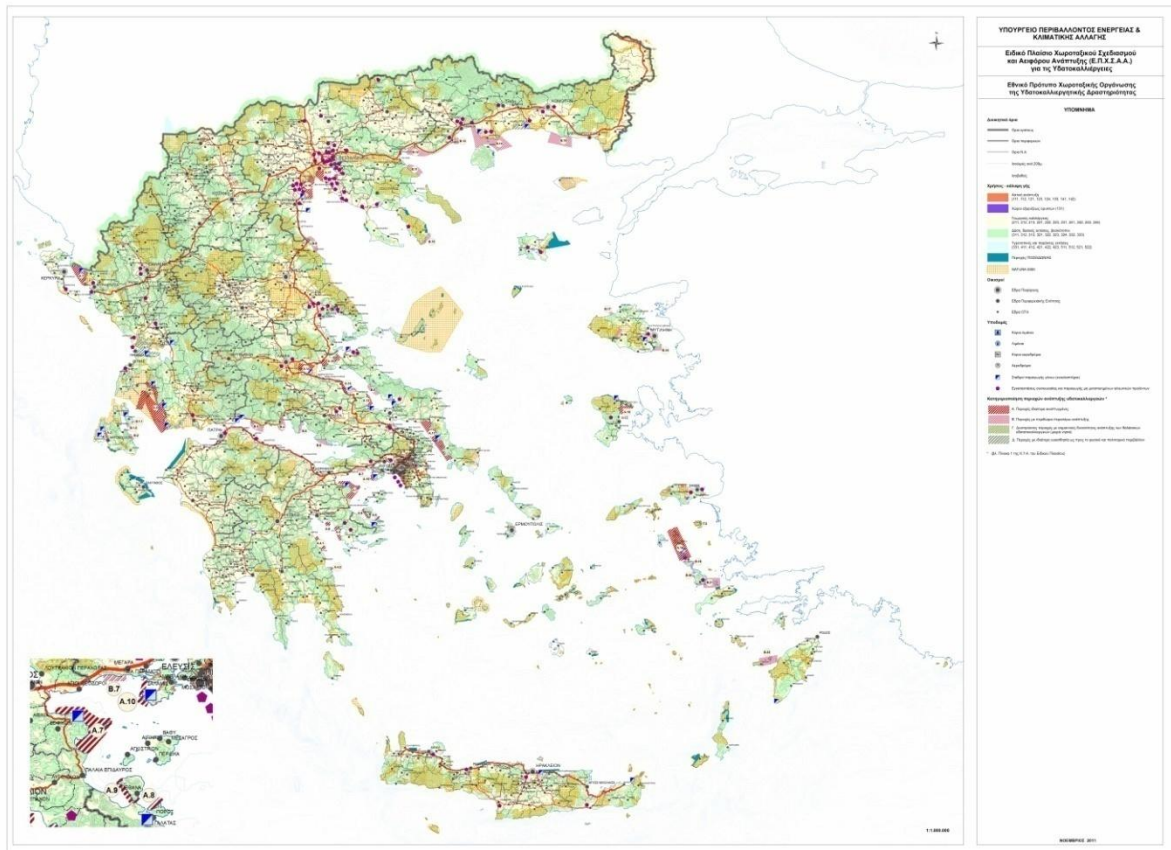
Μέχρι και το 2013 έχουν εγκριθεί τα εξής Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης:

- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες (2011)
- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (2009)
- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία (2009)
- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) (2008)

---

³βλ. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=513&language=el-GR>

➤ Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης των Καταστημάτων Κράτησης (2001).

Εικόνα 2: Εθνικό πρότυπο Χωροταξικής Οργάνωσης της Υδατοκαλλιεργητικής Δραστηριότητας

Πηγή: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=513&language=el-GR>

2.2.3. Περιφερειακά Πλαίσινα Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Σύμφωνα με το ΥΠΕΚΑ⁴ τα Περιφερειακά Πλαίσινα Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης καταρτίζονται για κάθε περιφέρεια της χώρας και αποτελούν σύνολα κειμένων ή και διαγραμμάτων με τα οποία:

⁴βλ. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=514&language=el-GR>

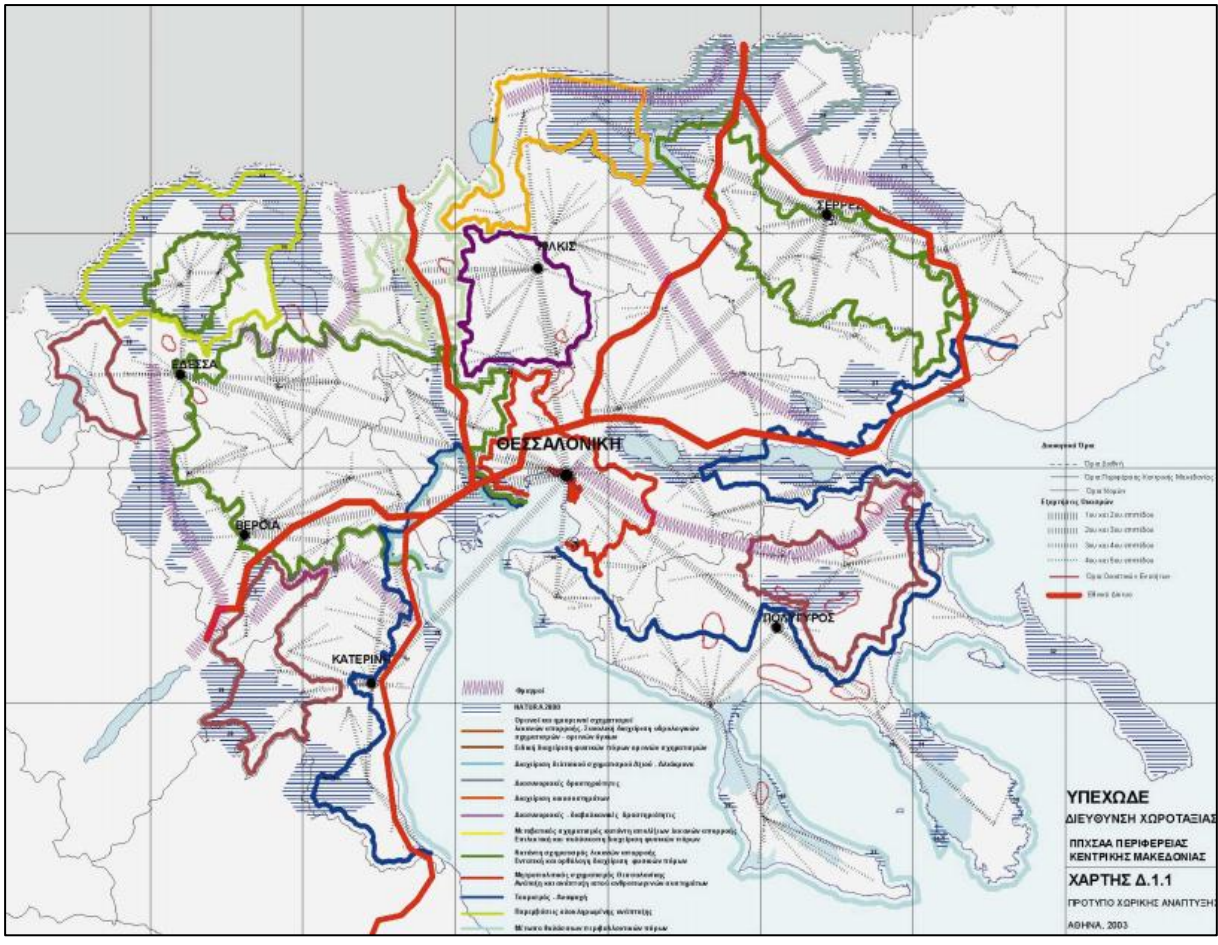

- *«καταγράφεται και αξιολογείται η θέση της περιφέρειας στο διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο, ο ρόλος της σε εθνικό επίπεδο και σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες και οι λειτουργίες διαπεριφερειακού χαρακτήρα που έχει ή μπορεί να αναπτύξει,*
- *καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και διάρθρωση του χώρου στο επίπεδο της περιφέρειας,*
- *αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και προγραμμάτων στο επίπεδο της περιφέρειας και*
- *προσδιορίζονται με προοπτική δεκαπέντε ετών οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της περιφέρειας, οι οποίες θα προωθούν την ισότιμη ένταξη της στον ευρύτερο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο.»*

Τα ΠΠΧΣΑΑ εγκρίθηκαν την περίοδο 2003-2004, πριν τα Ειδικά και το Γενικό Πλαίσιο,. Από το 2008 έχει ξεκινήσει ένα πρόγραμμα για την «Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση των εγκεκριμένων Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης».

Για τη σημασία της χρονικής σχέσης μεταξύ των εργαλείων χωροταξικού σχεδιασμού (Γενικά, Ειδικά, Περιφερειακά ΠΧΣΑΑ) η Βλαντού (2008) υποστηρίζει ότι *«στην πράξη ισχύει ότι δεν υπάρχει χωροταξικός σχεδιασμός και ΓΠΧΣΑΑ όταν εγκρίθηκαν τα περιφερειακά πλαίσια και προωθούνται ιεραρχικά κατώτερα επίπεδα σχεδιασμού, χωρίς να έχει προηγηθεί σχεδιασμός ανώτερου επιπέδου»* (Βλαντού 2008).

Γενικότερα είναι φανερό ότι η Ελλάδα χρειαζόταν ένα χωροταξικό σχέδιο που είναι κατάλληλο για τα σύγχρονα δεδομένα και έχει βαρύτητα και αποδοχή. Όμως, σύμφωνα με τη Βλαντού (2008) *«είναι θέμα δημοκρατικής συμπεριφοράς και σεβασμού των δικαιωμάτων των άλλων πέρα από ατομιστικές συμπεριφορές. Η ελληνική πραγματικότητα μας έχει δείξει ότι μια συμφωνία κυρίων ανάμεσα στους πολιτικούς παντός επιπέδου και στον πολίτη, δηλαδή στις διάφορες κοινωνικές ομάδες πίεσης, είναι καλύτερη από οποιαδήποτε θεσμική διάταξη, ακόμα και συνταγματική»*.

Εικόνα 3: Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης

Πηγή: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=yYzYBUZSL%2bM%3d&tabid=514&language=el-GR>

Γεγονός είναι ότι, εκτός από άλλους παράγοντες, η επίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν ίσως ο πιο καθοριστικός παράγοντας για την θεσμοθέτηση και ενεργοποίηση του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα μετά το 2000.

Είναι επομένως χρήσιμο να εξετάσουμε στη συνέχεια τις αναφορές του χωροταξικού σχεδιασμού στο πλαίσιο της ΕΕ (βλ. κεφάλαιο 4). Για τον σκοπό αυτό παρουσιάζεται στο επόμενο κεφάλαιο το Ευρωπαϊκό πλαίσιο που σχετίζεται με τη χωροταξία.

ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΕ

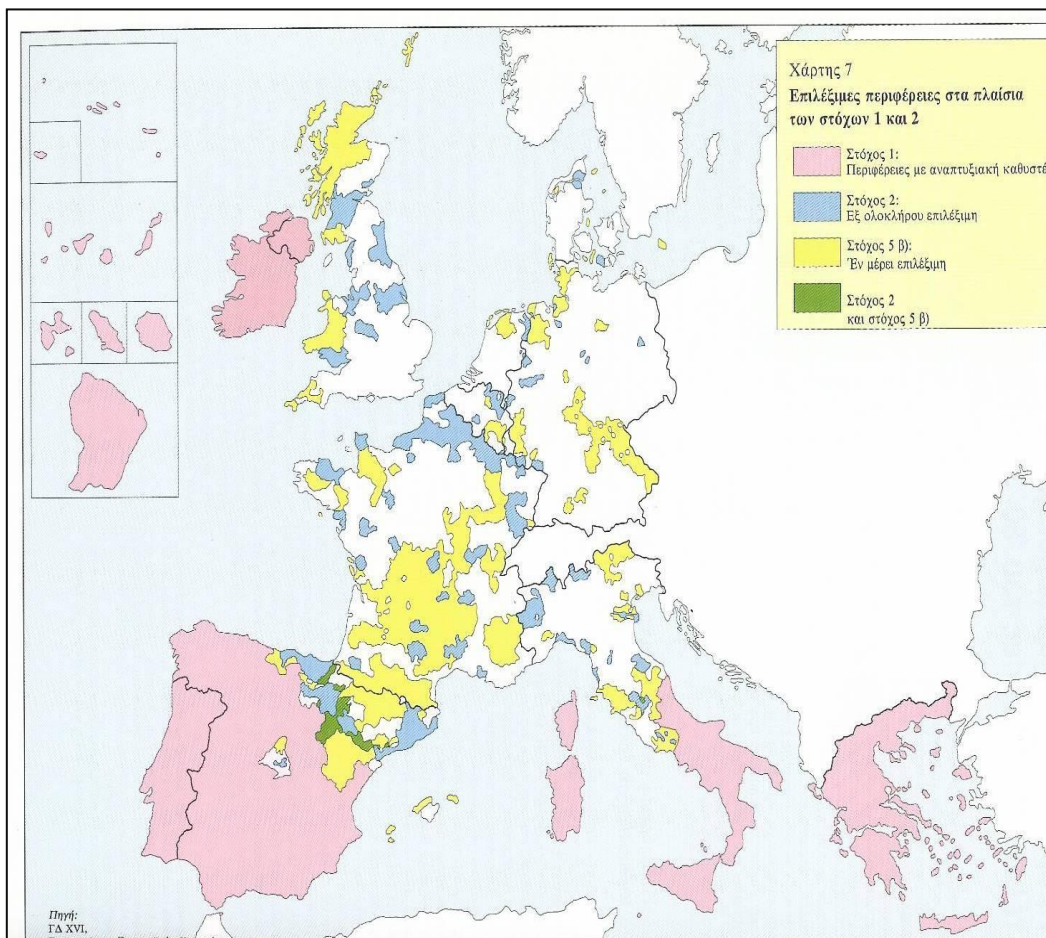
3.1. Η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ και ο χώρος

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ασκεί μια περιφερειακή πολιτική η οποία επιδιώκει να διευκολύνει την ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων περιοχών με μεταβίβαση πόρων από τις πλούσιες περιοχές στις φτωχές. Η ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική συντονίζει τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές με τον ορισμό των γενικών κατευθύνσεων για να αποφεύγεται ο συναγωνισμός για την «κάλυψη» των ενισχύσεων του ενός από τα άλλα κράτη-μέλη. Επίσης, συντονίζει τις διάφορες πολιτικές και χρηματοδοτήσεις της ΕΕ για να τους δίνει μια περιφερειακή διάσταση και να αυξάνει έτσι την επίδραση τους στις περιοχές εκείνες οι οποίες έχουν τη μεγαλύτερη ανάγκη ενίσχυσης. Η σημασία της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής μεγάλωσε από τότε που η Συνθήκη την έκανε κύριο εργαλείο για την οικονομική και κοινωνική συνοχή που είναι απαραίτητη για την Οικονομική και Νομισματική Ενοποίηση (ΟΝΕ), η οποία απαιτεί την σύγκλιση των οικονομιών των κρατών-μελών προκειμένου να μην μεγαλώσουν οι ανισότητες αυτές στο πλαίσιο της ενιαίας αγοράς και της νομισματικής ένωσης (Μούσης, 2010).

Γενικά η προσπάθεια περιφερειακής ανάπτυξης η οποία στοχεύει στη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για τη χωρική οργάνωση των οικονομικών δραστηριοτήτων, βασίζεται στη διαπίστωση ότι οι οικονομικές συνθήκες μπορεί να επηρεαστούν από την πολιτική που ακολουθεί ο δημόσιος τομέας. Η περιφερειακή πολιτική ασκείται συνήθως με δύο τρόπους: (α) χρηματοδοτήσεις για επενδύσεις (δημόσιες και ιδιωτικές) σε συγκεκριμένες περιοχές και (β) θεσμικό πλαίσιο που ευνοεί ή θέτει περιορισμούς σε συγκεκριμένες δραστηριότητες σε συγκεκριμένες περιοχές (ΕΕ 1999). Στην πράξη η άσκηση περιφερειακής πολιτικής στις χώρες της ΕΕ γίνεται με περιφερειακές ενισχύσεις με γενικό στόχο την οικονομική σύγκλιση και

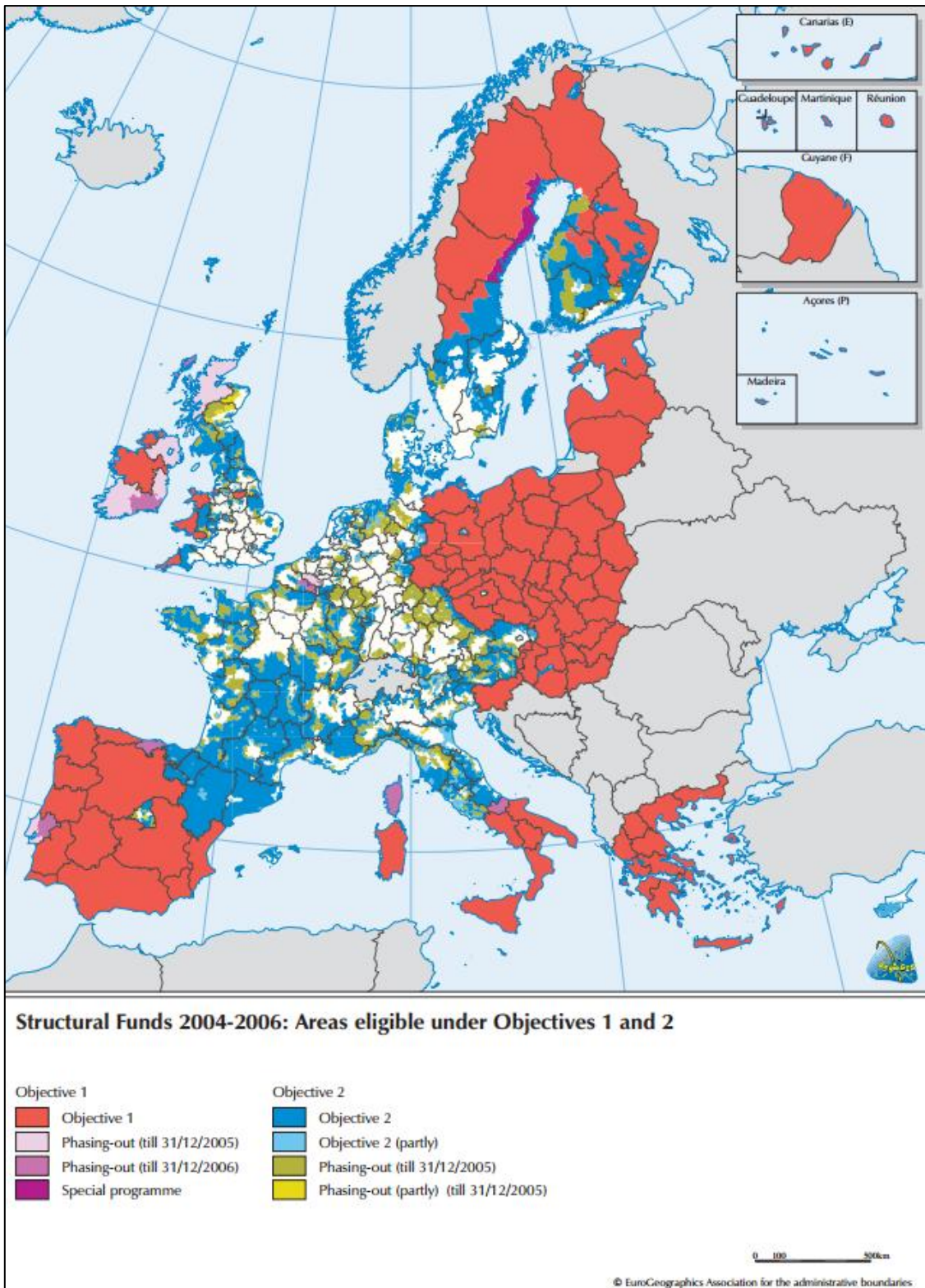
μέσα από σχετικές χρηματοδοτήσεις επηρεάζοντας άμεσα την οργάνωση του εθνικού και περιφερειακού χώρου κάθε χώρας (Βασενχόβεν 2004).

Οι λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της ΕΕ κατατάσσονται σε κατηγορίες στις οποίες αντιστοιχούν οι στόχοι της περιφερειακής πολιτικής. Μέχρι το 2006 οι περιφέρειες της ΕΕ είχαν τον χαρακτηρισμό περιοχές «στόχου 1», «στόχου 2» κ.λπ. ανάλογα με την περίπτωση και τον επιδιωκόμενο στόχο. Για παράδειγμα περιοχές «στόχου 1» ήταν όσες είχαν κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά 25% κατώτερο του μέσου όρου της ΕΕ (Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ισπανία), «στόχου 2» όσες βρισκόταν σε βιομηχανική παρακμή κ.λπ.

Εικόνα 4: Επιλέξιμες περιφέρειες για το στόχο 1 και 2

Πηγή: Θωϊδου, 2012

Εικόνα 5: Διαρθρωτικά ταμεία 2004 – 2006: επιλέξιμες περιοχές του στόχου 1 και 2

Πηγή: http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/atlas/maps/pdf/map_eu25_en.pdf

Μετά το 2007 ο ορισμός των περιφερειών που αποτελούν στόχους της περιφερειακής πολιτικής αλλάζει. Οι στόχοι προτεραιότητας 2007-2013 είναι τρεις, η

Σύγκλιση, η Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση και η Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία. Συγκεκριμένα (Θωΐδου, 2012):

➤ **ΣΥΓΚΛΙΣΗ:** με αυτόν τον στόχο επιδιώκεται η προώθηση της ανάπτυξης με την ενίσχυση των συνθηκών και των παραγόντων που οδηγούν σε πραγματική σύγκλιση των λιγότερο αναπτυγμένων κρατών μελών και περιφερειών (κατά κεφαλήν ΑΕΠ <75% Κοινοτικού μ.ό.)

➤ **ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ:** με αυτόν τον στόχο επιδιώκεται η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας, καθώς και της απασχόλησης. Παρουσιάζει διπλή προσέγγιση:

– τα αναπτυξιακά προγράμματα βοηθούν τις περιφέρειες να προωθήσουν την οικονομική αλλαγή μέσω της καινοτομίας και της προώθησης της οικονομίας της γνώσης, της επιχειρηματικότητας, της προστασίας του περιβάλλοντος και της βελτίωσης της προσβασιμότητας

– δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας με την προσαρμογή του εργατικού δυναμικού και με επενδύσεις στους ανθρώπινους πόρους.

➤ **ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ:** ο στόχος αυτός αφορά:

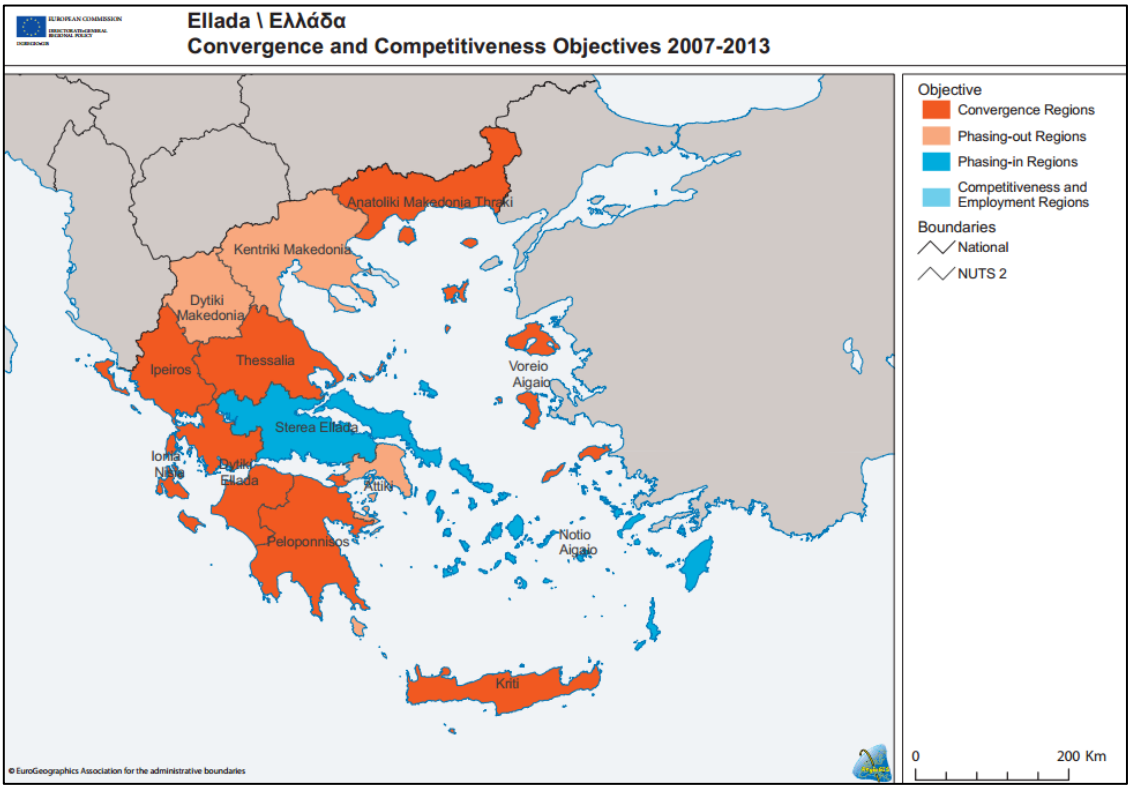
– τη διασυνοριακή συνεργασία μέσω κοινών τοπικών και περιφερειακών πρωτοβουλιών,

– τη διεθνική συνεργασία που στοχεύει στην ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη

– τη διαπεριφερειακή συνεργασία και ανταλλαγή εμπειριών.

Στην Ελλάδα, η επίδραση της ΕΕ στον περιφερειακό προγραμματισμό και στη χωρική ανάπτυξη εκδηλώθηκε με τα τρία ΚΠΣ (Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης) για τις περιόδους 1989-1993, 1994-1999 και 2000-2006 και με το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) για την περίοδο 2007-2013. Αυτά τα προγράμματα είχαν άμεσες χωρικές συνέπειες, μιας και είχαν συμπεριληφθεί σ' αυτά έργα με σημαντικές χωρικές επιπτώσεις. Περιελάμβαναν Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) και για τις 13 διοικητικές περιφέρειες της Ελλάδας καθώς και Τομεακά

Επιχειρησιακά Προγράμματα π.χ βιομηχανίας, γεωργίας, οδικών και λιμενικών έργων, τουρισμού και πολιτισμού που συναποτελούν το εθνικό σκέλος. Με όλα αυτά τα προγράμματα εκφράζεται η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ, η οποία ακολουθεί μια σειρά στόχων και μια ταξινόμηση των περιφερειών των χωρών-μελών σε αντιστοιχία με τους στόχους αυτούς π.χ. η χώρα μας μέχρι το 2006 θεωρούνταν περιοχή «στόχου 1», ο οποίος αναφέρεται στην ανάπτυξη και τη διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών (Βασενχόβεν 2011). Την περίοδο 2007-2013 οι στόχοι της περιφερειακής πολιτικής κατά περιφέρεια στην Ελλάδα είναι (α) η Σύγκλιση (β) η Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα, (γ) ορισμένες περιφέρειες βρίσκονται σε μεταβατική φάση και χαρακτηρίζονται ως «σταδιακής εισόδου – phasing in» (στον στόχο Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση) ή «σταδιακής εξόδου – phasing out» (από τον στόχο Σύγκλιση). Στον παρακάτω χάρτη αποτυπώνονται οι περιφέρειες της Ελλάδας, που είναι επιλέξιμες και οι αντίστοιχοι στόχοι στους οποίους και εντάσσονται.

Εικόνα 6: Περιφέρειες που είναι επιλέξιμες στο πλαίσιο των στόχων σύγκλισης και περιφερειακής ανταγωνιστικότητας

Πηγή: http://ec.europa.eu/regional_policy/information/maps/archives_2000_2006_en.cfm

Είναι φανερό ότι η περιφερειακή πολιτική αφορά συγκεκριμένες περιοχές (τις λιγότερο αναπτυγμένες) και επομένως έχει σημαντικές χωρικές διαστάσεις. Σύμφωνα με τον Καμχή (2007) πολλές από τις πολιτικές της ΕΕ «είτε στοχεύουν στη διαμόρφωση του χώρου ή έχουν χωρικές επιπτώσεις». Ειδικά η περιφερειακή πολιτική ασκεί σημαντική επίδραση στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού χώρου καθώς επιδιώκει να επηρεάσει τις χωρικές ανισότητες.

Η άσκηση περιφερειακής πολιτικής στις χώρες της ΕΕ γίνεται με σχετικές χρηματοδοτήσεις επηρεάζοντας άμεσα την οργάνωση του εθνικού και περιφερειακού χώρου (Βασενχόβεν 2004). Οι χρηματοδοτήσεις προέρχονται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ τα οποία είναι τα ακόλουθα (Καμχής 2007):

- ΕΤΠΑ (ενισχύει τις μειονεκτούσες περιφέρειες της ΕΕ με παρεμβάσεις που αφορούν κυρίως τις παραγωγικές επενδύσεις, την υποδομή και την ανάπτυξη των ΜΜΕ)
- ΕΚΤ (δραστηριοποιείται σε θέματα επαγγελματικής κατάρτισης και δημιουργίας θέσεων εργασίας)
- Το Ταμείο Συνοχής (μείωση της απόκλισης μεταξύ εθνικών οικονομιών όσο αναφορά έργα στήριξης στον τομέα του περιβάλλοντος και των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφοράς στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα).

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «*Η κοινωνική και οικονομική συνοχή, όπως περιγράφεται στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986, αποσκοπεί στη μείωση, αφενός, των διαφορών μεταξύ των διαφόρων περιφερειών και, αφετέρου, της καθυστέρησης των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών. Η ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική συνδέεται άμεσα με τη δράση του ΕΤΠΑ σε επίπεδο περιφερειών*⁵».

Σύμφωνα με το ΣΑΚΧ (ΕΕ 1999) «*Το σύστημα των διαρθρωτικών ταμείων, το οποίο βασίζεται σε αναπτυξιακά προγράμματα, προσφέρει τη δυνατότητα εκπόνησης ολοκληρωμένων σχεδίων ανάπτυξης. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να αξιοποιηθούν καλύτερα οι δυνατότητες της πολιτικής χωρικής ανάπτυξης*». Τα ταμεία αυτά και

⁵βλ. http://ec.europa.eu/regional_policy/faq/q1/index_el.cfm

«ειδικότερα το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) επιδιώκουν το στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής» (ΕΕ 1999, σελ 17). Πράγματι, το ΕΤΠΑ έχει ίσως τη μεγαλύτερη επίπτωση στη χωρική οργάνωση σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η δημιουργία του ΕΤΠΑ ξεκινά από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν, επιδιώκοντας μια αποτελεσματικότερη οικονομική πολιτική εσωτερικής ολοκλήρωσης της αγοράς της Κοινότητας, εκπονήθηκαν μια σειρά μελέτες από την Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, οι οποίες επισήμαναν την ανάγκη παρέμβασης από κοινού, στο πεδίο της περιφερειακής ανάπτυξης. Συνέπεια των παραπάνω ενεργειών ήταν η θεσμοθέτηση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το 1975 (Giannakourou, 1998).

Στόχος του ΕΤΠΑ είναι να συμβάλει στην ενίσχυση της οικονομικής και της κοινωνικής συνοχής μειώνοντας τις περιφερειακές διαφορές. *«Η συμβολή αυτή πραγματοποιείται μέσω της στήριξης της ανάπτυξης και των διαρθρωτικών προσαρμογών των περιφερειακών οικονομιών, συμπεριλαμβανομένης και της ανασυγκρότησης βιομηχανικών περιοχών που παρακμάζουν»⁶.*

Η ίδρυση του ΕΤΠΑ αποφασίστηκε στη διάσκεψη κορυφής των Παρισίων (1972) και χρονικά ταυτίζεται με την πρώτη διεύρυνση της ΕΟΚ προς τον Βορρά (Μεγάλη Βρετανία, Ιρλανδία, Δανία) (Γιαννακούρου, 2008).

Για την περίοδο 2007-2013 η παρέμβαση του ΕΤΠΑ επικεντρώνεται σε ορισμένες θεματικές προτεραιότητες που αντιστοιχούν στους στόχους της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ οι οποίοι είναι: «Σύγκλιση», «Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση» και «Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία». Πρόκειται κυρίως για χρηματοδοτήσεις που αφορούν επενδύσεις που συμβάλλουν στη δημιουργία βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, επενδύσεις σε υποδομές, μέτρα στήριξης της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης, που περιλαμβάνουν την παροχή βοήθειας

---

⁶βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/g24234_el.htm

και υπηρεσιών στις επιχειρήσεις, ιδίως στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), την τεχνική βοήθεια ⁷

Μετά το 2007, στο πλαίσιο του στόχου «Σύγκλιση», το ΕΤΠΑ επικεντρώνει την παροχή βοήθειας στην υποστήριξη της ολοκληρωμένης και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και στη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας. Τα επιχειρησιακά προγράμματα των κρατών μελών αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό και στη διαφοροποίηση των περιφερειακών οικονομικών δομών, κυρίως στους ακόλουθους τομείς έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη (Ε&ΤΑ), καινοτομία και επιχειρηματικότητα, κοινωνία των πληροφοριών, περιβάλλον, πρόληψη κινδύνων, τουρισμός, επενδύσεις στον πολιτιστικό τομέα, επενδύσεις στις μεταφορές, ενέργεια, επενδύσεις στην εκπαίδευση, επενδύσεις στις υποδομές υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, άμεση ενίσχυση των επενδύσεων στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Το ΕΤΠΑ χρηματοδοτεί δράσεις σε αυτούς τους τομείς ⁸.

Για τον στόχο «Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση», οι ενισχύσεις επικεντρώνονται σε τρεις προτεραιότητες:⁹

➤ καινοτομία και οικονομία της γνώσης, ιδίως στον τομέα της βελτίωσης των δυνατοτήτων περιφερειακής έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας, του επιχειρηματικού πνεύματος και της δημιουργίας νέων χρηματοδοτικών μέσων για τις επιχειρήσεις,

➤ περιβάλλον και πρόληψη των κινδύνων, συμπεριλαμβανομένης της εξυγίανσης μολυσμένων χώρων γης, της ενθάρρυνσης της ενεργειακής αποδοτικότητας, της προώθησης καθαρών δημόσιων αστικών μεταφορών και της ανάπτυξης σχεδίων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων,

➤ πρόσβαση σε μεταφορές και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, ιδίως με την ενίσχυση των δευτερογενών δικτύων

⁷βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/g24234_el.htm

⁸βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/g24234_el.htm.

⁹βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/g24234_el.htm

μεταφορών και την προώθηση της πρόσβασης των ΜΜΕ στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ).

Όσον αφορά τον στόχο «Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία», οι ενισχύσεις που χορηγεί το ΕΤΠΑ επικεντρώνονται σε τρεις τομείς:¹⁰

➤ ανάπτυξη διασυνοριακών οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων μέσω κοινών στρατηγικών για τη βιώσιμη εδαφική ανάπτυξη. Πρόκειται π.χ. για την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας, της προστασίας και της διαχείρισης των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων και για την ανάπτυξη της συνεργασίας, των ικανοτήτων και της κοινής χρήσης υποδομών·

➤ καθιέρωση και ανάπτυξη διακρατικής συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένης και της διμερούς συνεργασίας μεταξύ θαλάσσιων περιφερειών. Οι προτεραιότητες έχουν ως άξονα την καινοτομία, το περιβάλλον, τη βελτίωση της προσπελασιμότητας και τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη

➤ ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της περιφερειακής πολιτικής. Στόχος είναι να δοθεί προώθηση στη δικτύωση και την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των αρχών περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι το ΕΤΠΑ με τις χρηματοδοτήσεις του επηρεάζει πολλά στοιχεία της χωρικής οργάνωσης, όπως: έργα υποδομής, δίκτυα μεταφορών, συνεργασία μεταξύ χωρών και περιφερειών, έργα ενίσχυσης έρευνας και τεχνολογίας κ.ά.

Μέχρι το 2006 οι λεγόμενες «Κοινοτικές Πρωτοβουλίες» συμπληρώνουν την περιφερειακή πολιτική της ΕΕ. Ιδιαίτερη σημασία για τις επιπτώσεις στον χώρο έχουν τα προγράμματα URBAN, LEADER και INTERREG.

Η κοινοτική πρωτοβουλία URBAN ξεκίνησε το 1994 και στόχος της ήταν η οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση των γειτονιών που βρισκόταν σε κρίση, δηλαδή επεδίωκε να ενισχυθούν οι αστικές ζώνες που βρισκόταν σε παρακμή. Υιοθετήθηκε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που στόχο είχε να λάβει υπόψη όλες τις διαστάσεις των λειτουργιών των αστικών περιοχών. Τα προγράμματα αποτελούνταν

¹⁰βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/g24234_e1.htm

από υποδομές και μέτρα για τη στήριξη της αγοράς εργασίας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων καθώς επίσης και από ενέργειες για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, την αναβάθμιση του περιβάλλοντος και την προώθηση των μέσων μαζικής μεταφοράς. Σημαντικό ρόλο επίσης είχε και η συμμετοχή των κατοίκων, τόσο στον σχεδιασμό όσο και στην υλοποίηση των προγραμμάτων της πρωτοβουλίας. Η κοινοτική πρωτοβουλία συνεχίστηκε και κατά την περίοδο 2000-2006 ως URBAN II (Καμχής 2007).

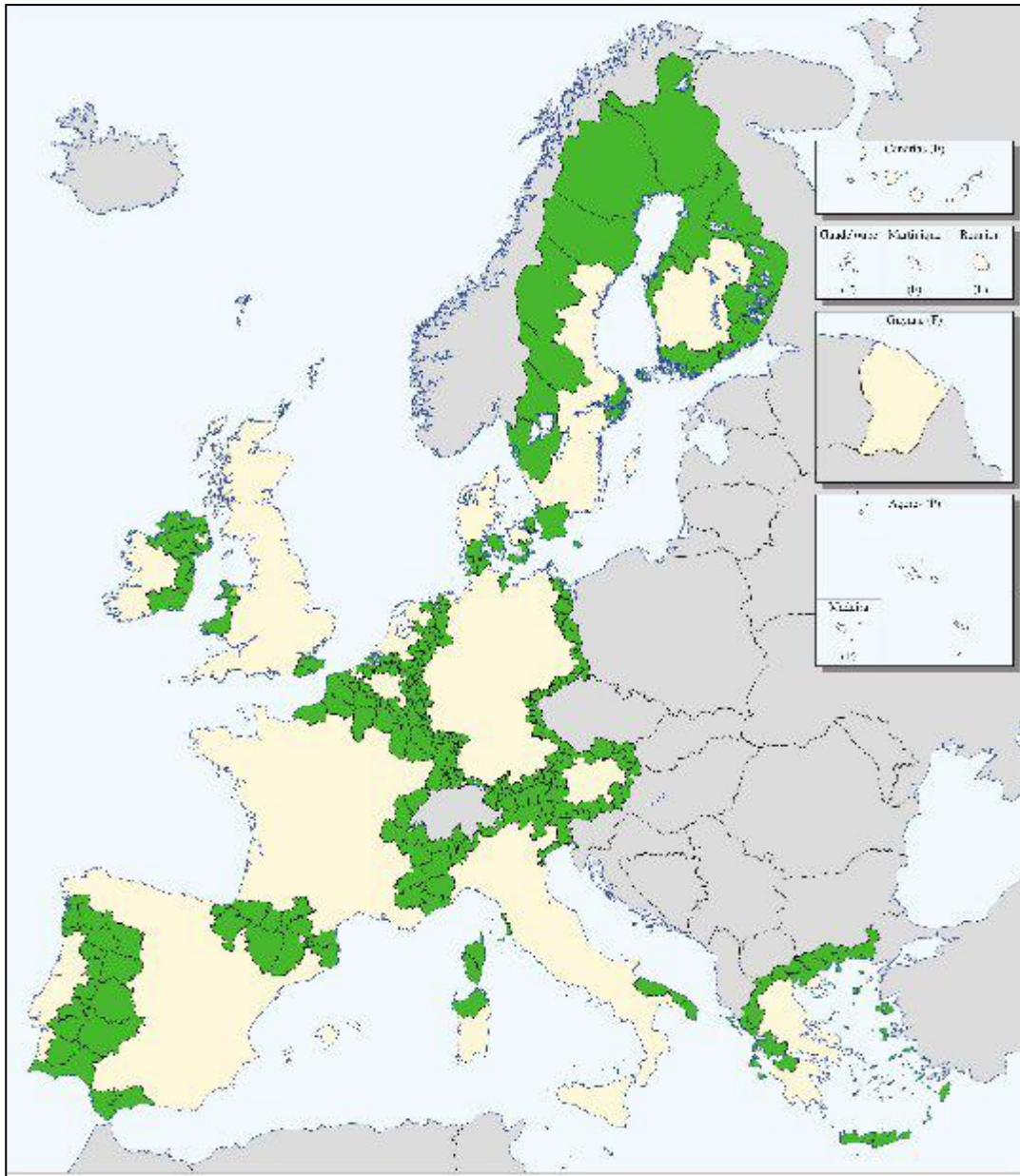
Το 1991 ξεκίνησε στην Ελλάδα η εφαρμογή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER η οποία αποτέλεσε την αρχή μίας νέας προσέγγισης στην πολιτική αγροτικής ανάπτυξης. Μέσω της LEADER στηρίχθηκε η ολοκληρωμένη και πολυτομεακή ανάπτυξη της υπαίθρου, ενώ παράλληλα δόθηκε η ευκαιρία στις τοπικές κοινωνίες να σχεδιάσουν και να επιλέξουν οι ίδιες τον τρόπο και τα μέσα για την ανάπτυξή τους. Τα ενθαρρυντικά αποτελέσματα της πρώτης πειραματικής εφαρμογής και η διαπίστωση ότι η Πρωτοβουλία συνέβαλε, αντιστρόφως ανάλογα με τον προϋπολογισμό της, στην ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού, οδήγησαν σε ένα πιο συστηματικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό της LEADER II. Η εφαρμογή της Πρωτοβουλίας συνεχίστηκε κατά την Γ' Προγραμματική Περίοδο μέσω της LEADER+, η οποία κινήθηκε στη λογική και τη φιλοσοφία των προηγούμενων εφαρμογών.¹¹

Τέλος, η κοινοτική πρωτοβουλία INTERREG εγκαινιάσθηκε το 1990 και είχε ως στόχο την προετοιμασία των παραμεθόριων περιοχών για μια Κοινότητα χωρίς εσωτερικά σύνορα. Η πρωτοβουλία στόχευε στην τόνωση της συνεργασίας μεταξύ γειτονικών συνοριακών περιοχών καθώς και στη στήριξη των παραμεθόριων περιοχών ώστε να ξεπεράσουν τα προβλήματα απομόνωσης. Την επόμενη περίοδο δημιουργήθηκε το INTERREG II ένα ευρύτερο πρόγραμμα διασυνοριακής και διαπεριφερειακής συνεργασίας. Η τρίτη και τελευταία φάση της Κοινοτικής πρωτοβουλίας INTERREG III συνεχίστηκε κατά την περίοδο 2000-2006, αποσκοπούσε στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και είχε ως στόχους την ανάπτυξη της διασυνοριακής συνεργασίας, την παροχή ενίσχυσης στις

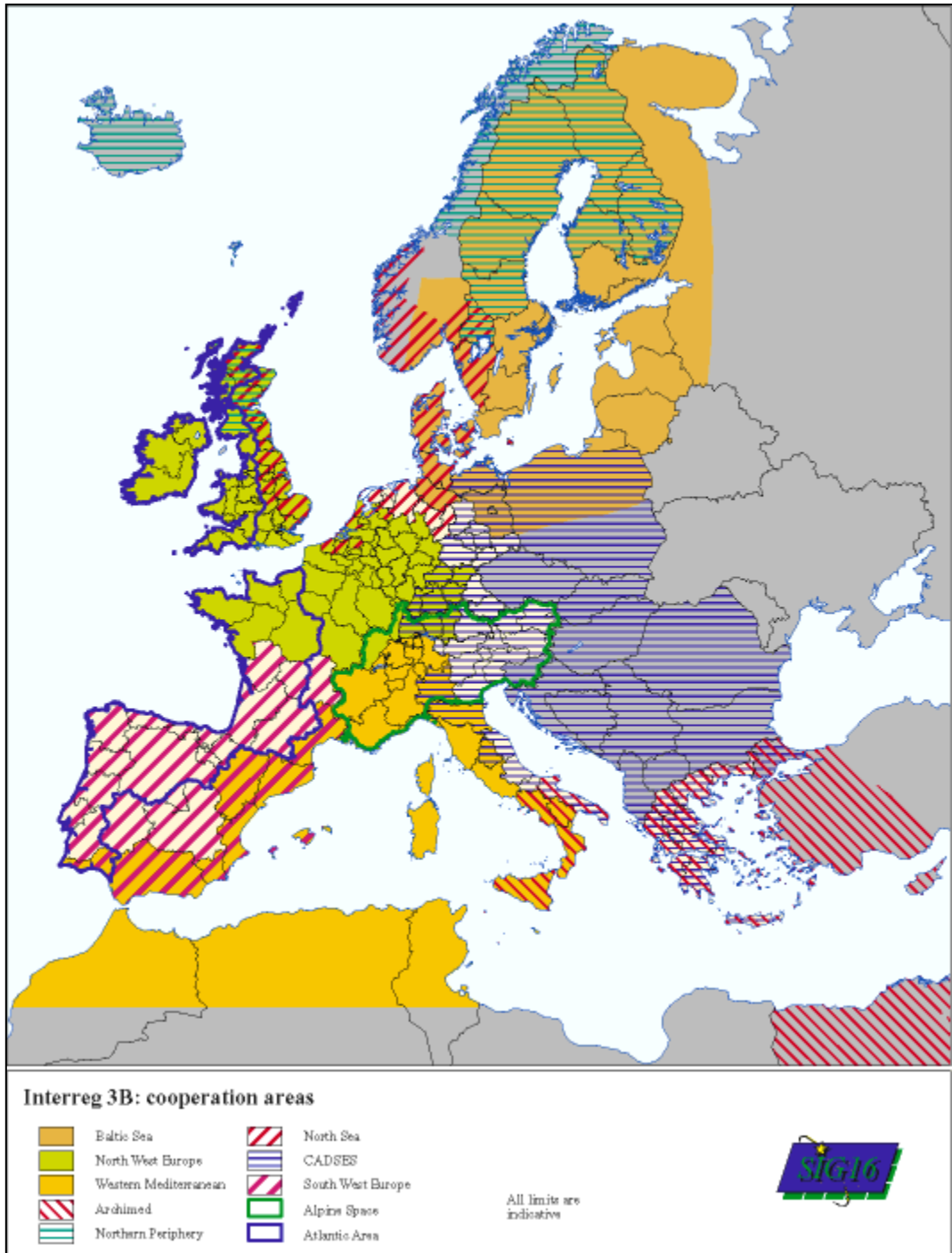
¹¹βλ. <http://www.ankoleader.gr/index.php/general/5-genika/5-general>

περιφέρειες των εσωτερικών και εξωτερικών συνόρων της ΕΕ και την στήριξη της διαπεριφερειακής και διεθνικής συνεργασίας (Γιαννακούρου 2008). Ειδικά για το INTERREG, το ΣΑΚΧ αναφέρει: «Από την οπτική της χωρικής ανάπτυξης, η κοινοτική πρωτοβουλία *Interreg* αποτελεί το πιο σημαντικό μέτρο των διαρθρωτικών ταμείων, καθώς επιχειρεί μια τομή στη χωρική ανάπτυξη. Στην πρωτοβουλία αυτή δεν δίδεται προτεραιότητα σε μεμονωμένους τομείς, όπως η ναυπηγική βιομηχανία, η μεταλλευτική βιομηχανία ή η κλωστοϋφαντουργία, αλλά στη σύμπραξη των παραγόντων που επηρεάζουν τη χωρική οργάνωση μέσα από μια ολοκληρωμένη προσέγγιση ανάπτυξης στις παραμεθόριες περιοχές και στις ευρύτερες περιοχές διεθνικής συνεργασίας»(ΕΕ 1999, 18).

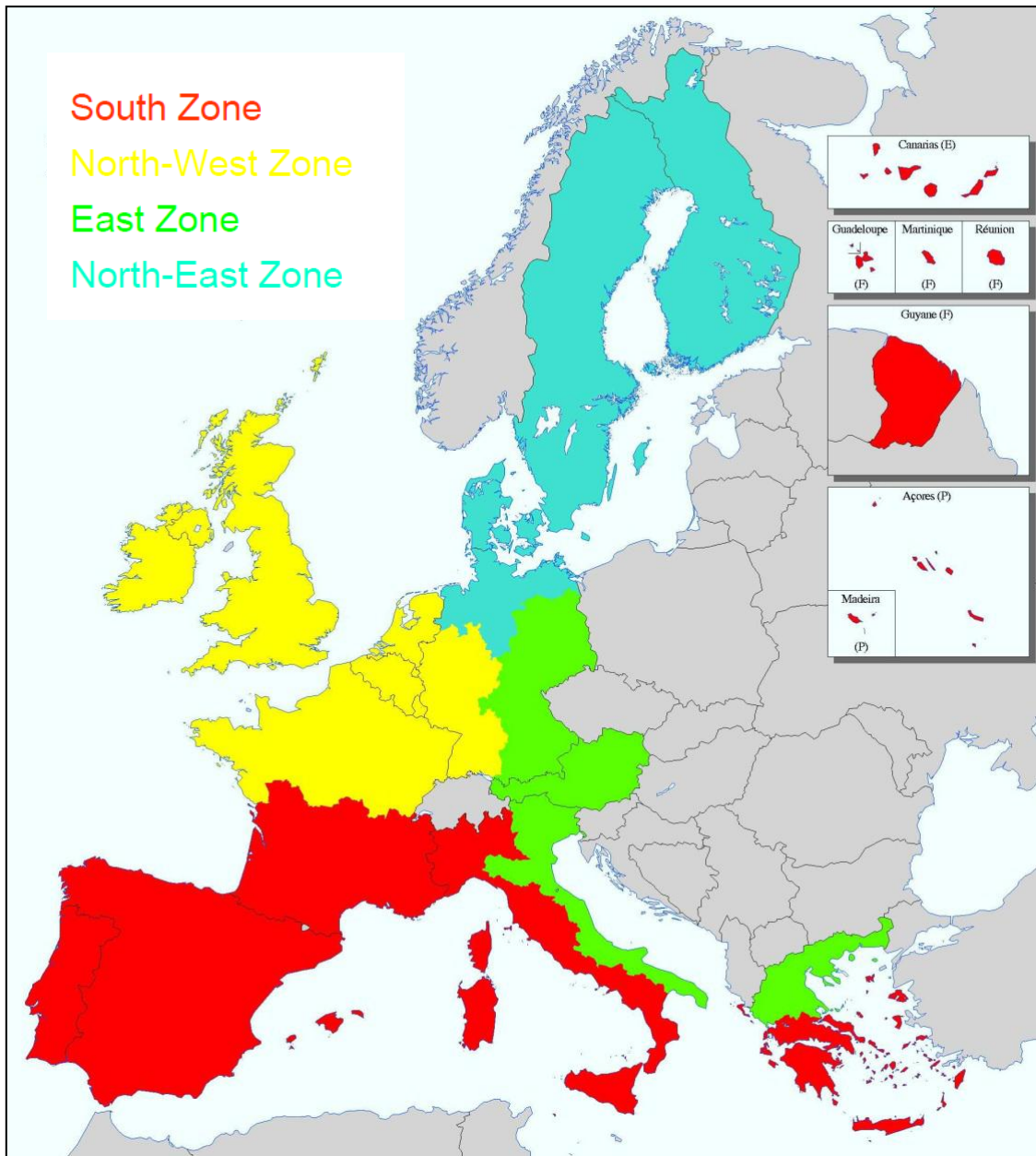
Εικόνα 7: Διασυνοριακή συνεργασία – επιλέξιμες περιοχές (INTERREG III)

Πηγή: http://ec.europa.eu/regional_policy/interreg3/abc/abc_en.htm

Εικόνα 8: 13 περιοχές συνεργασίας (INTERREG III)

Πηγή: http://ec.europa.eu/regional_policy/interreg3/abc/abc_en.htm

Εικόνα 9: Περιοχές προγράμματος (INTERREGIII)

Πηγή: http://ec.europa.eu/regional_policy/interreg3/abc/abc_en.htm

Βέβαια, η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ δεν υποκαθιστά εθνικές πολιτικές αλλά συντονίζει εθνικές περιφερειακές πολιτικές και χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ και έχει ως κύριο στόχο τη μείωση και αποτροπή περιφερειακών ανισοτήτων (Βασενχόβεν 2004). Μετά το 2009 που η πολιτική συνοχής αφορά όχι μόνο την οικονομική και κοινωνική συνοχή αλλά και την εδαφική συνοχή έχει ακόμα μεγαλύτερη σημασία η χωρική διάσταση και η επίπτωσή της στον χώρο.

3.2. Η εξέλιξη της χωροταξίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Πριν από τη θεσμοθέτηση της περιφερειακής πολιτικής της ΕΕ σημαντικό ρόλο για τον προβληματισμό για τη χωροταξία στην ΕΕ είχε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρώπης, συγκεκριμένα το CEMAT (Council of Europe Conference of Ministers Responsible for Spatial/Regional Planning). Όπως αναφέρει η Γιαννακούρου (2008) το 1983 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε την έκθεση Gendebien, η οποία υπογράμμιζε την ανάγκη καθιέρωσης μιας ειδικής Κοινοτικής πολιτικής για την περιφερειακή ανάπτυξη και τον σχεδιασμό, με σκοπό την εναρμόνιση και τον συντονισμό των επιμέρους Κοινοτικών πολιτικών. Η έκθεση υποστήριζε ότι έμμεσα, από τη Συνθήκης της Ρώμης, προέκυπτε η αναγκαιότητα για δραστηριοποίηση στους τομείς της περιφερειακής ανάπτυξης και του χωροταξικού σχεδιασμού και πρότεινε την κατάρτιση ενός Ευρωπαϊκού σχεδίου περιφερειακής ανάπτυξης (Γιαννακούρου 2008). Το 1984 η σύνοδος των υπουργών χωροταξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης που πραγματοποιήθηκε στο Torremolinos της Ισπανίας, ενέκρινε Χάρτα του Torremolinos, την Ευρωπαϊκή Χάρτα για τον περιφερειακό χωρικό σχεδιασμό. Η Χάρτα έθετε το θέμα της ανάγκης για έναν ολοκληρωμένο ευρωπαϊκό χωρικό σχεδιασμό και περιέγραφε τον ρόλο που θα είχε ο χωροταξικός σχεδιασμός σε Κοινοτικό, εθνικό και τοπικό επίπεδο (Καμχής, 2007).

Όπως υποστηρίχτηκε και από την Επιτροπή Χωρικής Ανάπτυξης της ΕΕ ο χωροταξικός σχεδιασμός ούτε είναι και δεν πρέπει να γίνει κοινοτική αρμοδιότητα. Σε επίπεδο ΕΕ ο χωροταξικός σχεδιασμός δεν αναφέρεται σε διευθέτηση των χρήσεων γης, καθώς κάτι τέτοιο θα είχε ως αποτέλεσμα την εκχώρηση σημαντικών αρμοδιοτήτων από τα κράτη – μέλη στην ΕΕ αλλά στη στρατηγική της χωρικής ανάπτυξης δίνοντας κατευθύνσεις στις τομεακές πολιτικές, και επιδιώκοντας το συντονισμό τους (Faludi, Waterhout, 2002). Επίσης, τα κράτη-μέλη έχουν διαφορετικές διαδικασίες και αντιλήψεις για τον προγραμματισμό και την υλοποίηση του σχεδιασμού. Μάλιστα η έλλειψη κοινής ‘γλώσσας’ για τα θέματα χωροταξίας οδήγησε στην εκπόνηση της μελέτης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997): ‘The EU

compendium on European spatial planning systems and policies’ δηλαδή: ‘Επιτομή των ευρωπαϊκών συστημάτων και πολιτικών χωρικού σχεδιασμού.

Η χωροταξία δεν είναι αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται από τις Ευρωπαϊκές Συνθήκες. Παρόλα αυτά στα πλαίσια της Ένωσης υπήρξε μεγάλος προβληματισμός για το θέμα. Αυτός ο προβληματισμός οδήγησε σε συγκεκριμένες ενέργειες για κατευθύνσεις χωροταξικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο όπως πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συναντήσεις, διασκέψεις και την κατάρτιση σημαντικών κειμένων (Καμχής 2007) όπως ήταν τα κείμενα «Ευρώπη 2000», «Ευρώπη 2000+», το Compendium, το ΣΑΚΧ κ.ά. Η χωροταξία στην ΕΕ δεν αποτελεί επίσημη πολιτική που ασκείται στην ένωση μέσω της εφαρμογής συγκεκριμένων κανόνων και οδηγιών στα κράτη - μέλη. Έτσι γίνεται αντιληπτό πως δεν υφίσταται στους θεσμούς της ΕΕ κάποια υπηρεσία χωροταξίας με αυτήν την αρμοδιότητα. Την αρχική ευθύνη για την ανάπτυξη της ‘ιδέας’ της ευρωπαϊκής χωροταξίας ανέλαβε ένα τμήμα της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Πολιτικής (Faludi, Waterhout, 2002) με στόχο τον συντονισμό των επιμέρους πολιτικών που έχουν χωρικές επιδράσεις (Καμχής 2007).

Είναι φανερό ότι η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει πολύ σημαντικές χωρικές διαστάσεις, αφού δίνει ιδιαίτερο βάρος στις διαφορές μεταξύ των περιοχών, αλλά και στις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής. Αυτό είναι εμφανές και με τη σημασία που αποκτά η χαρτογραφία, δηλαδή η αξιοποίηση των χαρτών και της γεωγραφικής πληροφορίας γενικότερα για την παρουσίαση της πολιτικής αυτής. Επιπλέον, όπως αναφέρεται στο ΣΑΚΧ αναγνωρίζεται ότι πολλές πολιτικές της ΕΕ έχουν πολύ σημαντικές χωρικές επιπτώσεις. Ορισμένες μάλιστα από τις πολιτικές της ΕΕ με σημαντικές χωρικές επιπτώσεις αυξάνουν τη σημασία τους στη δεκαετία του 1990. Τέτοια είναι η πολιτική των Διευρωπαϊκών Δικτύων.

Εικόνα 10: Διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών

Πηγή: Θωϊδου, 2010

Το ΣΑΚΧ τονίζει τις χωρικές επιπτώσεις των τομεακών πολιτικών της ΕΕ: «Η περαιτέρω ανάπτυξη των ευρωπαϊκών Συνθηκών (Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, συνθήκη του Μάαστριχτ, συνθήκη του Αμστερνταμ) έχει ως αποτέλεσμα οι σημαντικές, σε ό,τι αφορά τις επιπτώσεις τους στο χώρο, τομεακές πολιτικές της ΕΕ να ασκούν όλο και ισχυρότερη επιρροή στη διαμόρφωση και στην εφαρμογή εθνικών και περιφερειακών πολιτικών χωρικής ανάπτυξης, και, κατά συνέπεια, να ασκούν όλο και μεγαλύτερες επιπτώσεις στη χωρική ανάπτυξη της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, κοινοτικές πολιτικές με επιπτώσεις στο χώρο θεωρούνται αυτές τα μέτρα των οποίων συμβάλλουν στην αλλαγή των χωρικών διαρθρώσεων και των δυναμικών στην οικονομία και την κοινωνία έτσι

ώστε να μεταβάλλονται οι χρήσεις γης και η εικόνα που παρουσιάζουν τα τοπία. Επιπρόσθετα, τα μέτρα αυτά μπορούν να επηρεάζουν την ανταγωνιστική θέση καθώς και τη χωρική σπουδαιότητα μιας πόλης ή μιας περιφέρειας στην ευρωπαϊκή οικονομική και οικιστική διάρθρωση» (ΕΕ 1999, 13).

Σύμφωνα με το ΣΑΚΧ οι πολιτικές με σημαντικές χωρικές επιπτώσεις είναι:

- Η κοινοτική πολιτική ανταγωνισμού
- τα διευρωπαϊκά δίκτυα (ΔΕΔ)
- τα διαρθρωτικά ταμεία
- η κοινή αγροτική πολιτική (ΚΑΠ)
- η πολιτική περιβάλλοντος
- η έρευνα, τεχνολογία και ανάπτυξη (ΕΤΑ)
- οι δανειοδοτικές δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Τράπεζας

Επενδύσεων.

Σταδιακά η ΕΕ προσανατολίζεται προς τη χάραξη μιας χωροταξικής πολιτικής σε ευρωπαϊκή κλίμακα, κάτι το οποίο εκφράστηκε αρχικά το 1991 με τη δημοσίευση μιας έκθεσης με τον τίτλο «Ευρώπη 2000» η οποία παρουσίαζε τα δεδομένα μόνο σε επίπεδο πληροφοριών, στοιχειοθετώντας έτσι την ανάγκη για μια ενιαία πολιτική οργάνωσης του ευρωπαϊκού χώρου (η πολιτική των Διευρωπαϊκών Δικτύων μεταφορών και τηλεπικοινωνιών εντάσσεται στην πολιτική αυτή). Το 1994 δόθηκε στη δημοσιότητα μια δεύτερη έκθεση με τίτλο «Ευρώπη 2000+» με στόχο να δοθεί έμφαση στην εθνική και κοινοτική διάσταση του χωροταξικού σχεδιασμού των χωρών-μελών και στην ανάγκη της συνεργασίας στον τομέα αυτό (η κοινοτική πρωτοβουλία Interreg εντάχθηκε σ' αυτή την προοπτική).

Η πρώτη σημαντική έκθεση για το χώρο και την ανάπτυξη στην Ευρώπη είναι η έκθεση «Ευρώπη 2000». Το κείμενο «Ευρώπη 2000 Προοπτικές Ανάπτυξης του Κοινοτικού Εδάφους», «είναι μια πρώτη προσπάθεια να παραχωρηθούν στους εμπλεκόμενους με το σχεδιασμό του χώρου πληροφορίες που χρειάζονται σε ένα πλαίσιο αναφοράς το οποίο είναι κοινοτικού επίπεδου αντί εθνικού ή περιφερειακού» (Euroρα, 2013). Σε αυτήν την έκθεση η ανάλυση των προβλημάτων και των δυνατοτήτων της

Ευρωπαϊκής Ένωσης εμπλουτίζεται με τη γεωγραφική διάσταση, γεγονός που συμβάλλει στον εντοπισμό των αναπτυξιακών τάσεων που κυριαρχούν στην Κοινότητα, ενώ δίνεται και το έναυσμα για την αναγνώριση των χωρικών διαστάσεων των διαφόρων Κοινοτικών πολιτικών καθώς και τον προσδιορισμό των χωρικών επιπτώσεών τους (Θωίδου, 2004).

Το «Ευρώπη 2000» δεν αποτέλεσε ένα κατευθυντήριο σχέδιο για την Ευρώπη, αλλά «ένα πλαίσιο αναφοράς και πληροφόρησης για τις εθνικές κυβερνήσεις και τις περιφερειακές και τοπικές αρχές που επιχειρούσε να διευκολύνει τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό των εσωτερικών χωροταξικών πολιτικών και την ανάπτυξη χωροταξικών δράσεων που υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα» (Γιαννακούρου, 2008).

Επιπλέον, τέθηκε μια γενική ατζέντα για την – ανεπίσημη - ευρωπαϊκή πολιτική χωροταξίας που βασίστηκε σε έξι θεματικές (Γιαννακούρου, 2008):

- Την ισόρροπη κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας και τη μείωση της εξάρτησης κάποιων φθινουσών βιομηχανικών περιοχών από τη βιομηχανική παραγωγή
- Τη δημογραφική και αστική αλλαγή και ότι αυτό συνεπάγεται για την αστικοποίηση και τις εσωτερικές των πόλεων περιοχές
- Τις μεταφορικές υποδομές και την αυξημένη εξάρτηση από το οδικό δίκτυο,
- Τις ευκαιρίες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφορικής
- Την ανάγκη να τεθούν οικονομικοί στόχοι, στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής αειφορίας
- Τη σημασία των δικτύων ενέργειας για την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα

Αυτό που είχε σημασία στο κείμενο «Ευρώπη 2000» είναι ότι έθεσε τον προβληματισμό της συνεργασίας των κρατών μελών σε θέματα σχεδιασμού. Ταυτόχρονα δρομολογήθηκε ένα ευρύ πρόγραμμα χωροταξικών συνεργασιών, όπως οι δράσεις διασυνοριακής συνεργασίας, μέσω της κοινοτικής πρωτοβουλίας INTERREG, το πρόγραμμα RECITE για τις αστικές περιοχές, προγράμματα και

κοινοτικές πρωτοβουλίες που εντάσσονταν στο πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής κ.α. (Γιαννακούρου 2008).

Το κείμενο που ακολούθησε, Ευρώπη 2000+: «*Συνεργασία για μια ευρωπαϊκή χωρική ανάπτυξη*» εκδόθηκε το 1994 και ενσωμάτωσε τα συμπεράσματα οκτώ διαπεριφερειακών μελετών που τόνιζαν την ανάγκη ύπαρξης ενός κοινού πλαισίου συντονισμού των κοινοτικών πολιτικών και προχωρούσε στην απόδοση ενός μέρους των προβλημάτων διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ένωσης, στις αδυναμίες της χωρικής της οργάνωσης, λόγω της έλλειψης ομοιογένειας του οικονομικού χώρου (Θωΐδου, 2004). Θεωρήθηκε επίσης ότι ο έντονος και διαρκής ανταγωνισμός μεταξύ περιφερειών και πόλεων καθώς και η άνιση συμμετοχή κάποιων γεωγραφικών ενοτήτων στον ανταγωνισμό ενίσχυαν την άνιση ανάπτυξη της ΕΕ, με αποτέλεσμα την όξυνση των περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό της (Βασενχόβεν, 2011).

Η έκθεση Ευρώπη 2000+ υιοθέτησε ως «γενικές επιλογές» μια Ευρώπη πιο ανταγωνιστική, τη δημιουργία ενός χώρου που να καθιστά βιώσιμη την προοπτική της αιεφόρου ανάπτυξης, και τη δημιουργία ενός χώρου πιο αλληλέγγυου, οργανωμένου με πιο δίκαιο τρόπο, με σεβασμό της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής (Γιαννακούρου 2008).

Μετά από την εκπόνηση των παραπάνω κειμένων και την πραγματοποίηση αρκετών άτυπων συναντήσεων των υπουργών χωροταξίας και περιφερειακής ανάπτυξης, τα κράτη - μέλη και η Επιτροπή, δέσμευσαν την Επιτροπή Χωρικής Ανάπτυξης για την εκπόνηση ενός κειμένου στρατηγικού χαρακτήρα που θα θέτει τους βασικούς στόχους του ευρωπαϊκού χωροταξικού σχεδιασμού, δε θα είναι δεσμευτικό για τα κράτη - μέλη και θα αναλύει τις χωρικές διαστάσεις των τομεακών πολιτικών της ΕΕ. Το κείμενο αυτό αναφέρεται στην Ελλάδα, ως το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ) και ήταν το αποτέλεσμα της άτυπης συνάντησης των υπουργών χωροταξίας των κρατών - μελών και της Επιτροπής για την περιφερειακή πολιτική και τη συνοχή. Η συνάντηση έλαβε χώρα στο Potsdam της Γερμανίας το 1999, όπου εγκρίθηκε το τελικό έγγραφο του ΣΑΚΧ, κατά τη διάρκεια της γερμανικής προεδρίας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (Faludi, Waterhout, 2002).

Το ΣΑΚΧ υιοθετήθηκε ως απόρροια του προβληματισμού για τη χωρική ανάπτυξη και τον χωρικό σχεδιασμό και αποτελεί μια προσέγγιση προς την

κατεύθυνση της ολοκλήρωσης του συντονισμού και της συμπληρωματικότητας των πολιτικών δίνοντας έμφαση σε ορισμένες βασικές αρχές της χωρικής οργάνωσης. (Θωΐδου 2004). Οι λόγοι για την κατάστροψη ενός τέτοιου σχεδίου είναι ο ανταγωνισμός περιφερειών και πόλεων και η αντιμετώπισή του, η άνιση συμμετοχή στον ανταγωνισμό και η ανάγκη καλύτερης ισορροπίας μεταξύ ανταγωνισμού και συνεργασίας(Καμχής, 2007). Κεντρικός στόχος – πλαίσιο είναι η βιώσιμη χωρική ανάπτυξη (αφορά ταυτόχρονα στην κοινωνία, οικονομία και περιβάλλον) ενώ ως ειδικότερος στόχος μπορεί να οριστεί η συνδυασμένη επιδίωξη οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, προστασίας φυσικών πόρων και πολιτιστικής κληρονομιάς, ισόρροπης ανταγωνιστικότητας Ευρωπαϊκού χώρου (Καμχής, 2007). Η κεντρική ιδέα που διατρέχει το κείμενο του ΣΑΚΧ είναι αυτή της πολυκεντρικής ανάπτυξης. Η πολυκεντρική χωρική ανάπτυξη και η νέα σχέση πόλεων και υπαίθρου αποτελεί την πρώτη βασική επιλογή πολιτικής του ΣΑΚΧ. Η επιλογή αυτή προωθείται μέσω της δικτύωσης ισχυρών αστικών συστημάτων, της προώθησης της συνεργασίας μεταξύ πόλεων και περιοχών της υπαίθρου, της ισχυροποίησης της ανταγωνιστικότητας και της επενδυτικής ελκυστικότητας των πόλεων κ.α. (Αγγελίδης 2004). Η «πολυκεντρικότητα» γεφύρωσε τις επιμέρους εθνικές χωροταξικές προσεγγίσεις και λειτούργησε ως όχημα για την *«εξισορρόπηση των αντίπαλων προσταγμάτων της συνοχής και της ανταγωνιστικότητας που συνυπάρχουν στη διαδικασία της ευρωπαϊκής χωρικής ολοκλήρωσης»* (Γιαννακούρου 2008). Δεύτερη βασική επιλογή που υιοθετεί το ΣΑΚΧ είναι η ισότητα της πρόσβασης στις υποδομές και τη γνώση. Επιμέρους στόχοι είναι η βελτίωση των μεταφορικών συνδέσεων και της προσπελασιμότητας κ.α. Η τρίτη επιλογή του ΣΑΚΧ είναι η συνετή διαχείριση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης (Αγγελίδης 2004).

Από νομικής πλευράς, το ΣΑΚΧ είναι ένα κείμενο συντονισμένο, επιλεκτικό, προοδευτικό, συνεχές, ευέλικτο και διαφανές με χαρακτήρα ενδεικτικό και όχι δεσμευτικό (Βασενχόβεν 2004). Το ΣΑΚΧ επιδιώκει την εφαρμογή των κανόνων της χωρικής ανάπτυξης αποτελώντας στην πράξη το πλαίσιο ενοποίησης των επιμέρους πολιτικών, παρέχοντας μια κοινή βάση αναφοράς για δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς οι οποίοι λαμβάνουν αποφάσεις με χωρικές επιπτώσεις (Θωΐδου 2004).

Γενικότερα, αποτελεί ένα πλαίσιο πολιτικής για καλύτερη συνεργασία, μέσα από το οποίο επιδιώκεται η βελτίωση της εφαρμογής των διαφόρων πεδίων δράσης και η αύξηση της αποτελεσματικότητας και της συνέπειάς τους. Τέτοιες πολιτικές είναι η ενίσχυση του ανταγωνισμού, η δημιουργία διευρωπαϊκών δικτύων, οι διαρθρωτικές ενισχύσεις και το περιβάλλον, η έρευνα και η τεχνολογία. Σύμφωνα με τη Θωΐδου (2004) καθοριστικές για την εφαρμογή και την προώθηση των στόχων του ΣΑΚΧ είναι δυο έννοιες, ο συντονισμός και η συνεργασία. Βέβαια, καθώς πρόκειται για ένα κείμενο με μη-δεσμευτικό χαρακτήρα η εφαρμογή του από τα κράτη μέλη μπορεί να γίνει μόνο εθελοντικά.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι λόγω της ένταξης της χωροταξίας στην ευρωπαϊκή agenda επιτεύχθηκε καλύτερος συντονισμός των Κοινοτικών πολιτικών (συνοχής, περιβάλλοντος, διευρωπαϊκών δικτύων, κλπ.) και συνέβαλλε στην αντιμετώπιση των νέων γεωγραφικών ανισοτήτων οι οποίες υπερέβαιναν τα εθνικά σύνορα των κρατών, οι οποίες επρόκειτο να αυξηθούν με τη μεγάλη διεύρυνση της Ένωσης μετά το 2000. Με το ΣΑΚΧ το οποίο δεν είναι δεσμευτικό και θέτει αρχές και κατευθύνσεις, διαφαίνεται ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός στην Ευρώπη έχει στρατηγικό χαρακτήρα και στοχεύει στη διαμόρφωση προοπτικών για τη χωρική ανάπτυξη της Ευρώπης.

Αυτή η κατεύθυνση συνδέεται με τη λογική της λεγόμενης νέας χωροταξίας που, όπως αναφέρει η Θωΐδου (2004) *«αναλαμβάνει το ρόλο του συντονισμού, της διαπραγμάτευσης και της διευκόλυνσης υλοποίησης διαφορετικών πρωτοβουλιών, ο οποίος σχετίζεται με τις νέες μορφές διακυβέρνησης των πόλεων και των περιφερειών και λειτουργεί ως πλαίσιο για τη χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών»*.

Τελικά αν και η ΕΕ δεν έχει δική της χωροταξική πολιτική, είναι σημαντικό τα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη τις κατευθύνσεις της ΕΕ στον δικό τους χωροταξικό σχεδιασμό, όπως παρουσιάζεται στη συνέχεια για την Ελλάδα.

ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΕ

Προκειμένου να διερευνηθεί η σχέση του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα με το πλαίσιο της ΕΕ θα εξετασθούν (ενδεικτικά) στη συνέχεια δύο βασικά κείμενα του χωροταξικού σχεδιασμού και οι αναφορές τους ευρωπαϊκό πλαίσιο. Συγκεκριμένα θα εξεταστεί: (α) ο Νόμος 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» και (β) το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

4.1 Νόμος 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη»

Η σχέση του χωροταξικού σχεδιασμού με το ευρωπαϊκό πλαίσιο εντοπίζεται στα άρθρα 2, 5, 6, 7, 8 και 12. Παρακάτω θα παρουσιαστούν αναλυτικά τα σημεία, όπου εντοπίζονται αυτές οι αναφορές και η σχέση. Επιπλέον θα παρατεθούν τα σημεία αναφορικά με το περιεχόμενο του Γενικού, των Ειδικών και των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και η σχέση τους με το ευρωπαϊκό πλαίσιο:

1. Άρθρο 2 «Στόχοι και αρχές»

➤ αναγράφεται ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός έχει στόχο να συμβάλλει «στην ενίσχυση της διαρκούς και ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας και της ανταγωνιστικής παρουσίας της στον ευρύτερο ευρωπαϊκό, μεσογειακό και βαλκανικό της περίγυρο». Δηλαδή ένας από τους 3 βασικούς στόχους του σύγχρονου χωροταξικού σχεδιασμού λαμβάνει υπόψη το πλαίσιο της ΕΕ μαζί με αυτό των Βαλκανίων και της μεσογείου.

2. Άρθρο 5 «Αρμοδιότητες του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων»

➤ ορίζεται ότι αφορούν και *«την εκπροσώπηση της χώρας στα διεθνή, ευρωπαϊκά και κοινοτικά όργανα στους τομείς της χωροταξίας, του περιβάλλοντος και της πολεοδομίας, σε συντονισμό με το κατά περίπτωση αρμόδιο υπουργείο. Στο πλαίσιο αυτό [το Υπουργείο], μεριμνά και για την συγκρότηση, οργάνωση και λειτουργία εθνικού συστήματος πληροφοριών και παρατηρήσεων για το χώρο και το περιβάλλον σε συντονισμό με σχετικά προγράμματα και δίκτυα άλλων οργανισμών του ευρύτερου δημόσιου τομέα»*. Εδώ διαφαίνεται μια τάση ευρωπαϊκού προσανατολισμού του Υπουργείου. Επιπλέον, το εθνικό σύστημα πληροφοριών που αναφέρει είναι η γνωστή πλέον ιστοσελίδα και ολοκληρωμένο πρόγραμμα Γεωχωρικής Πληροφορίας GEODATA το οποίο παρέχει όλη τη διαθέσιμη χωρική πληροφορία, υλοποιώντας Ευρωπαϊκή Οδηγία.¹²

3. Άρθρο 6 «Γενικό ΠΧΣΑΑ»

➤ στην παρ. 1 αναφέρεται ότι το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης καθορίζει ειδικότερα τις βασικές κατευθύνσεις για *«τη χωρική διάρθρωση των στρατηγικής σημασίας δικτύων υποδομών και μεταφορών, καθώς και των κόμβων διευρωπαϊκής ακτινοβολίας»*. Επομένως όχι μόνο το πλαίσιο αλλά και οι συγκεκριμένες προβλέψεις όπως δίκτυα μεταφορών, λαμβάνουν υπόψη την ευρωπαϊκή κλίμακα.

4. Άρθρο 7 «Ειδικά ΠΧΣΑΑ»

➤ στην παρ. 1 αναφέρεται ότι τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αφορούν την ανάπτυξη και οργάνωση του εθνικού χώρου και ιδίως: *«ορισμένες ειδικές περιοχές του εθνικού χώρου και ιδίως τις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές, τις ορεινές και προβληματικές ζώνες, τις περιοχές που υπάγονται σε διεθνείς ή ευρωπαϊκές συμβάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος»*.

➤ στην παρ. 5 αναφέρεται ότι τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αναθεωρούνται ανά πενταετία, εφόσον από την

---

¹²βλ. <http://www.geodata.gov.gr/geodata/>

αξιολόγηση που διενεργείται προκύψει τεκμηριωμένη ανάγκη αναθεώρησης. «Στο χρονικό αυτό διάστημα, είναι κατ' εξαίρεση δυνατή η τροποποίησή τους προκειμένου να αντιμετωπισθούν ζητήματα που ανακύπτουν από την προώθηση ή εφαρμογή προγραμμάτων και δράσεων διεθνούς, ευρωπαϊκού, διασυνοριακού, διακρατικού ή διαπεριφερειακού χαρακτήρα».

Δύο σημεία μπορούν να εντοπισθούν: Καταρχήν η αναφορά σε συνθήκες περιβαλλοντικής προστασίας που τίθενται από την Ευρωπαϊκή Ένωση οι οποίες είναι πολύ σημαντικές, αφού η ΕΕ έχει πολύ ισχυρή περιβαλλοντική πολιτική. Εξάλλου η ανάγκη ανταπόκρισης προς την περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ οδήγησε στη θεσμοθέτηση του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα. Δεύτερον, προβλέπονται αναθεωρήσεις λόγω αναγκών ανταπόκρισης σε ευρωπαϊκά (αλλά και εθνικά και άλλα) προγράμματα.

5. Άρθρο 8 «Περιφερειακά ΠΧΣΑΑ»

➤ στην παρ. 1 αναφέρεται ότι με τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης « α) καταγράφεται και αξιολογείται η θέση της περιφέρειας διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο, ο ρόλος της σε εθνικό επίπεδο και σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες και οι λειτουργίες διαπεριφερειακού χαρακτήρα που έχει ή μπορεί να αναπτύξει, β) καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και διάρθρωση του χώρου στο επίπεδο της περιφέρειας, γ) αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και προγραμμάτων στο επίπεδο της περιφέρειας και δ) προσδιορίζονται, με προοπτική δεκαπέντε (15) ετών, οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της περιφέρειας, οι οποίες θα προωθούν την ισότιμη ένταξή της στον ευρύτερο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο».

➤ στην παρ. 2 αναφέρεται ότι τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αναθεωρούνται ανά πενταετία, εφόσον από την αξιολόγηση που διενεργείται προκύψει τεκμηριωμένη προς τούτο ανάγκη. «Στο χρονικό αυτό διάστημα, είναι κατ' εξαίρεση δυνατή η τροποποίησή τους προκειμένου να αντιμετωπισθούν ζητήματα που ανακύπτουν από την προώθηση ή εφαρμογή

προγραμμάτων και δράσεων διεθνούς, ευρωπαϊκού, διασυνοριακού, διακρατικού ή διαπεριφερειακού χαρακτήρα».

Ειδικότερα λαμβάνεται υπόψη το ευρωπαϊκό πλαίσιο όπως συμβαίνει και στο Γενικό ΠΧΣΑΑ και οι ανάγκες για προώθηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων οποίες μπορεί να καθιστούν απαραίτητη την αναθεώρηση των σχεδίων, όπως προβλέπεται και για τα Ειδικά ΠΧΣΑΑ. Επίσης λαμβάνονται υπόψη οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών (και άλλων) πολιτικών, όπως ακριβώς έχουν εντοπιστεί από το ΣΑΚΧ.

6. Άρθρο 12 «Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων»

➤ στην παρ. 1 ο νόμος αναφέρεται στα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων μέσω των οποίων επιδιώκεται *« η διευκόλυνση της συμμετοχής των πόλεων και αστικών περιοχών που παρουσιάζουν μειονεκτικά χαρακτηριστικά σε προγράμματα και δίκτυα διαπεριφερειακής και διευρωπαϊκής συνεργασίας, με τα οποία προωθείται η αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων, η ανταλλαγή της σχετικής εμπειρίας και η ανάπτυξη κοινών μεθόδων και μέσων για την αστική αναγέννηση και την αειφόρο αστική ανάπτυξη».*

Οι αναφορές σε δίκτυα ευρωπαϊκά για συνεργασία και ανταλλαγή εμπειριών αλλά και τα χαρακτηριστικά των προγραμμάτων δείχνουν ότι έχουν πολλά κοινά σημεία με τα προγράμματα URBAN.

4.2 Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Μελετώντας το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης προκύπτει ότι έχει άμεση σχέση με την Ευρώπη η οποία διαμορφώνει το ευρύτερο περιβάλλον του σχεδιασμού. Αυτό κρίνεται απολύτως λογικό διότι η Ελλάδα σαν υποσύνολο ενός γενικότερου συνόλου που αποτελεί η ΕΕ, επηρεάζεται από αυτήν, πράγμα που αποτυπώνεται και στην σύνταξη του ΓΠΧΣΑΑ όπου οι αναφορές στο γενικότερο περιβάλλον της χώρας και συγκεκριμένα στην Ευρώπη είναι πολλές.

Όσον αφορά το πλαίσιο, αρχικά πριν η Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης εγκρίνει το παρόν κείμενο, στην παράγραφο (II) του ΓΠΧΣΑΑ αναφέρεται πως έλαβε υπόψη κάποιες βασικές ευρωπαϊκές χωρικές διαπιστώσεις και κατευθύνσεις οι οποίες περιλαμβάνονται σε ορισμένα κείμενα επιβεβαιώνοντας έτσι από την αρχή τη σχέση του πλαισίου με την ΕΕ Αυτά είναι:

1. «Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (Σ.Α.Κ.Χ.)», που υιοθετήθηκε την 11η Μαΐου 1999 στο (άτυπο) Συμβούλιο Υπουργών Χωροταξίας στο Πότσταμ της Γερμανίας.

2. «Κατευθυντήριες Αρχές για τη Βιώσιμη Χωρική Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής ηπείρου», που εγκρίθηκαν στην 12η Σύνοδο των Υπουργών Χωροταξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEMAT) στις 7-8 Σεπτεμβρίου 2000 στο Ανόβερο της Γερμανίας.

3. Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ης Μαΐου 2002, σχετικά με την εφαρμογή στην Ευρώπη της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών (ΕΕ L 148 της 06.06.2002, σ. 24).

4. Ανακοίνωση προς το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο «Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση – Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβόνας» COM (2005) 24 της 2.2.2005.

5. «Θεματική Στρατηγική για το Αστικό Περιβάλλον» COM (2005) 718 τελικό.

6. «Αναθεωρημένη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη», η οποία εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 15-16 Ιουνίου 2006.

7. Απόφαση 2006/702/ΕΚ του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 2006, για τις «Στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας για τη συνοχή» (Ε.Ε. L 291 της 21.10.2006, σ. 11).

8. Συμπεράσματα των μελετών του Ευρωπαϊκού Δικτύου Χωροταξικής Παρατήρησης (ESPON) και ειδικότερα : (α) του θεματικού προγράμματος «ESPON 3.3. Η χωρική διάσταση των διαδικασιών της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ» (Τελική έκθεση, Δεκ. 2006) και (β) του θεματικού προγράμματος «ESPON 3.2.

Χωρικά Σενάρια σε συνάρτηση με το ΣΑΚΧ και την Κοινοτική Πολιτική Συνοχής» (Τελική έκθεση, Οκτ. 2006).

9. «Εδαφική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προς μία πιο ανταγωνιστική και βιώσιμη Ευρώπη με τις περιφερειακές της διαφορετικότητες» και «Χάρτα της Λειψίας για Βιώσιμες Ευρωπαϊκές πόλεις», που υιοθετήθηκαν στην (άτυπη) σύνοδο των Υπουργών για την Αστική Ανάπτυξη και την Εδαφική Συνοχή η οποία πραγματοποιήθηκε στη Λειψία της Γερμανίας, στις 24-25 Μαΐου 2007.

Διαπιστώνεται επομένως ότι μια σειρά κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης λαμβάνονται υπόψη κατά την κατάρτιση και έγκριση του Γενικού ΠΧΣΑΑ της χώρας. Από αυτά άλλα σχετίζονται με το περιβάλλον, άλλα με την περιφερειακή πολιτική και άλλα, όπως το ΣΑΚΧ και η Εδαφική Ατζέντα (που συνέχισε το ΣΑΚΧ), εκφράζουν τη συνολική άποψη της ΕΕ για τις κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης. Στη συνέχεια, και πάλι πριν η εν λόγω Επιτροπή προχωρήσει στην έγκριση του πλαισίου, στην παράγραφο (III) αναφέρει πως εκτιμά ιδιαίτερα κάποια δεδομένα για την Ελλάδα, μέσα στα οποία υπάρχουν αρκετές αναφορές στην Ευρώπη, δείχνοντας έτσι την επίδραση της Ένωσης λόγω της ύπαρξης της Ελλάδας σε αυτό το ευρύτερο σύνολο. Αυτές είναι:

1. «Ως προς τον ευρύτερο χώρο στον οποίο εντάσσεται η Ελλάδα:

➤ Η Ελλάδα βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση από τα μεγάλα οικονομικά κέντρα και τις αγορές της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης. Με την προς ανατολάς διεύρυνση, όμως, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την οποία η Ελλάδα έχει πλέον χερσαία σύνορα, ενισχύεται η γεωπολιτική θέση της χώρας.

➤ Η ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ και η προβλεπόμενη επέκταση των δράσεων της Ένωσης και σε άλλες χώρες της περιοχής βελτιώνουν ακόμη περισσότερο τις συνεργασίες της Ελλάδας με τις χώρες του αμέσου γεωγραφικού της περίγυρου.

➤ Οι πολιτικές της ΕΕ για τη συνοχή, την ανάπτυξη και την απασχόληση, όπως εξυπηρετούνται σήμερα από τους τρεις στόχους των Διαρθρωτικών Ταμείων, την «Σύγκλιση», την «Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση» και την

«Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία», θέτουν νέες προκλήσεις στην αναπτυξιακή και, κατ' επέκταση, και στη χωροταξική πολιτική της χώρας μας».

2. «Ως προς τη φυσιογνωμία της χώρας, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες της, για το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους:

➤ Η ανταπόκριση της Ελλάδας στις διεθνείς περιβαλλοντικές προκλήσεις δεν υπήρξε ομοιόμορφη. Θετική επίδραση αναμένεται να έχει η εφαρμογή της νομοθεσίας για την ολοκληρωμένη διαχείριση των υδατικών πόρων. Επίσης, σε ό,τι αφορά την 'τρύπα του όζοντος', η Ελλάδα φαίνεται να τηρεί τους Κοινοτικούς Κανονισμούς που στοχεύουν στη μείωση των εκπομπών χλωροφθορανθράκων (HFC's)».

3. «Ως προς τη χωρική οργάνωση των κύριων εθνικών πόλων και αξόνων ανάπτυξης:

➤ Διαπιστώνεται ότι το λιμάνι του Πειραιά είναι ήδη ενταγμένο στους διεθνείς θαλάσσιους άξονες (Ανατολική-Δυτική Μεσόγειος, Εύξεινος Πόντος, Αδριατική). Αντίστοιχα, το λιμάνι της Θεσσαλονίκης διαθέτει προοπτικές περαιτέρω ισχυροποίησης, με την ολοκλήρωση των πανευρωπαϊκών οδικών αξόνων προς τη Δυτική και την Κεντρική Ευρώπη (μέσω Σκοπίων, Σόφιας, Βελιγραδίου)».

4. «Ως προς τη χωρική διάρθρωση των στρατηγικής σημασίας δικτύων υποδομών και μεταφορών διαπιστώνονται για τις τηλεπικοινωνίες ότι:

➤ Η σύγκλιση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση σε ό,τι αφορά τη χρήση και την αφομοίωση νέων τεχνολογιών δεν έχει τον επιθυμητό ρυθμό, ενώ διατηρούνται οι αποκλίσεις μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών».

5. «Ως προς τις προϋποθέσεις / μηχανισμούς υλοποίησης (της ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης και της αειφόρου οργάνωσης του εθνικού χώρου):

➤ Εκτιμάται ότι στρατηγικές επιλογές και παρεμβάσεις σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο θα οδηγήσουν εφεξής σε ενίσχυση των μηχανισμών υλοποίησης της ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης και της αειφόρου οργάνωσης του εθνικού χώρου.

Ως τέτοια λογίζεται ιδίως: Η ενίσχυση της συνεργασίας για τη χωροταξία στην Ευρώπη και η ενσωμάτωση της έννοιας της εδαφικής συνοχής στις Καταστατικές Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Τίθενται επομένως από το Γενικό ΠΧΣΑΑ ως προς το ευρύτερο Ευρωπαϊκό περιβάλλον θέματα για την Ελλάδα που αφορούν τη θέση της χώρας, τις γειτονικές χώρες, το επίπεδο ανάπτυξης και τους στόχους της πολιτικής συνοχής, την ανταπόκριση στους περιβαλλοντικούς κανόνες της ΕΕ, τη σημασία δικτύων και υποδομών της χώρας.

Εφόσον, η Επιτροπή έλαβε υπόψη και εκτίμησε κάποια δεδομένα μεταξύ των οποίων αρκετά αφορούν το ευρωπαϊκό πλαίσιο όπως αυτά που αναφέρθηκαν πιο πάνω, προχώρησε στην έγκριση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, το οποίο αποτελείται από δεκατέσσερα άρθρα. Συγκεκριμένα στα άρθρα 1, 2, 3, 5 και 10 υπάρχουν εκ νέου αναφορές στο ευρωπαϊκό περιβάλλον, οι οποίες είναι οι εξής:

1. Άρθρο 1 «Σκοπός»

➤ υπογραμμίζεται ότι έχει ληφθεί υπόψη η *«ενίσχυση της θέσης της χώρας στο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο»*, αλλά και οι *«δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η χώρα, σε διεθνές και κοινοτικό επίπεδο, για τη διαχείριση του χώρου, το περιβάλλον και την αειφορία»*.

2. Άρθρο 2 «Στόχοι»

➤ όπου τίθενται οι στόχοι του γενικού πλαισίου: εντοπίζεται αναφορά στην Ευρώπη στην πρώτη ειδικότερη επιδίωξη του καθώς αναφέρεται ότι αυτή είναι *«Η ενίσχυση του ρόλου της χώρας, σε διεθνές, ευρωπαϊκό, μεσογειακό και βαλκανικό επίπεδο»*.

3. Άρθρο 3 «Η θέση της χώρας, στο ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο – Προοπτικές και δυνατότητες»

➤ στην παρ.1 ορίζεται ότι *«Για τη βιώσιμη οργάνωση και την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη υιοθετούνται στρατηγικές επιλογές, οι οποίες αφορούν στη δυναμική ένταξη της Ελλάδας στο διεθνές και ιδιαίτερα στο ευρωπαϊκό περιβάλλον. Η ένταξη αυτή, θεωρείται προϋπόθεση για την ανάπτυξη του εθνικού χώρου»*.

➤ στην παρ. 2 όπου διακρίνονται τρεις άξονες προσανατολισμού της χώρας και η ολοκλήρωσή τους μπορεί να καταστήσει τη χώρα διεθνή κόμβο σύμφωνα με το πλαίσιο, παρατηρείται ότι και στους τρεις η Ευρώπη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την Ελλάδα. Έτσι, στον πρώτο, που είναι ο υφιστάμενος ευρωπαϊκός άξονας αναφέρεται πως «*Η γεωγραφική θέση της χώρας, μακριά από τα οικονομικά κέντρα και τις μεγάλες αγορές της δυτικής Ευρώπης, επιβάλλει την εφαρμογή πολιτικής που αφενός θα αξιοποιεί τις ευκαιρίες που θα δημιουργηθούν από την περαιτέρω ανάπτυξη των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης και αφετέρου θα ενδυναμώνει τη σύνδεση της χώρας με το ευρωπαϊκό κέντρο. Στον δεύτερο, που είναι τα Βαλκάνια και ο πέραν αυτών χώρος, ορίζεται πως «Η Ευρώπη των 27 παρέχει ευκαιρίες για νέες διακρατικές σχέσεις που αφορούν και χώρες πέραν των άμεσων συνόρων της Ελλάδας, όπως είναι οι ανατολικές χώρες και αυτές του Ευξείνου Πόντου, καθώς και για συνδέσεις με πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα, δηλαδή με τις, εκτός ΕΕ, βαλκανικές χώρες (Αλβανία, πΓΔΜ και Σερβία)» και στον τρίτο που είναι ο χώρος της Μεσογείου, αναφέρεται πως «Η Μεσόγειος Θάλασσα αποτελεί μία από τις στρατηγικά σπουδαιότερες θαλάσσιες οδούς του πλανήτη μας. Ο ιστορικός προσανατολισμός της χώρας προς τη Μέση Ανατολή και τις χώρες των παραλίων της ΝΑ Μεσογείου ενισχύεται με την ένταξη της Κύπρου στην Ευρώπη των 27, η ενδυνάμωσή του όμως θα εξαρτηθεί από τις γενικότερες συνθήκες στις χώρες αυτές».*

➤ στην παρ. 3, όπου αναφέρεται ότι «*Στη νέα Ευρώπη της διεύρυνσης, τα σύνορα της χώρας εξακολουθούν, τόσο στο χερσαίο όσο και στο θαλάσσιο χώρο, να συνιστούν, σε μεγάλο βαθμό, και εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Για ένα απροσδιόριστο χρονικό διάστημα, η χώρα θα συνεχίσει να είναι χώρα υποδοχής και εγκατάστασης μεταναστών, γεγονός που αποτελεί πρόκληση για την επίτευξη του στόχου της κοινωνικής συνοχής*».

➤ στην παρ. 4, όπου το πλαίσιο υπογραμμίζει ότι «*Προϋπόθεση για την αποτελεσματική συμμετοχή της Ελλάδας στο διεθνή και τον ευρωπαϊκό χώρο αποτελεί η ανάπτυξη λειτουργιών διακρατικής εμβέλειας και η ενδυνάμωση της διεθνούς θέσης και εικόνας της, με την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της*», σε κάποιες κατευθύνσεις, όπου εδώ παρατίθεται μια με ευρωπαϊκό προσανατολισμό, που αναφέρει ότι «*Ενισχύεται η ένταξη της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης στα διεθνή και*

ευρωπαϊκά μητροπολιτικά δίκτυα, με διακριτούς ρόλους για καθένα από τα δυο αστικά κέντρα (Αθήνα: εκσυγχρονισμός της εθνικής οικονομίας, τεχνολογίες αιχμής και πολιτισμός, Θεσσαλονίκη: στήριξη και διεύρυνση του μητροπολιτικού της ρόλου και ανάδειξή της σε κέντρο κατανάλωσης και χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών για τις Βαλκανικές και τις Παρευξείνιες χώρες)».

4. Άρθρο 5 «Χωρική οργάνωση των κύριων εθνικών πόλων και αξόνων ανάπτυξης, καθώς και των διεθνών και διαπεριφερειακών εισόδων – πυλών και συνδέσεων της χώρας»/B μέρος

➤ στην παρ. 1 η οποία αφορά τα Μητροπολιτικά Κέντρα τα οποία περιλαμβάνουν τα αστικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, παρουσιάζεται σύνδεση με την ΕΕ καθώς επιδιώκεται:

– Για την Αθήνα: « α) Η ενίσχυση και εδραίωση του ρόλου της Αθήνας ως «πόλης-πύλης» και ως περιφερειακού μητροπολιτικού πόλου της ΕΕ β) η προώθηση του ρόλου της ως επιχειρηματικού κέντρου σύνδεσης της ΕΕ με την Νότιο-Ανατολική Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή, τα Βαλκάνια και τις Παρευξείνιες χώρες, σε δικτύωση με τις αντίστοιχες μητροπόλεις με σκοπό τη συγκρότηση ευρύτερων δυναμικών ζωνών οικονομικής ολοκλήρωσης»

– Για τη Θεσσαλονίκη: « α) Η ενίσχυση του ρόλου της Θεσσαλονίκης ως «πόλης-πύλης» και προκειμένου να λειτουργήσει ως περιφερειακός μητροπολιτικός πόλος της ΕΕ, β) η ενίσχυση του ρόλου της ως επιχειρηματικού / εμπορικού συνδέσμου της ΕΕ με τα Βαλκάνια και τις χώρες του Εύξεινου Πόντου».

5. Άρθρο 10 «Διατήρηση, προστασία και ανάδειξη του εθνικού, φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, διατήρηση και ανάδειξη της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, καθώς και βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων»

➤ στην παρ. 1 όπου γίνεται λόγος για τις περιοχές προτεραιότητας φυσικού πλούτου ότι προσδιορίζονται κάποιες περιοχές σε εφαρμογή των διεθνών και Κοινοτικών δεσμεύσεων της χώρας και της εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής.

➤ στην παρ. 4, όπου «στο πλαίσιο των διεθνών, Κοινοτικών και συνταγματικών δεσμεύσεων της χώρας για την εφαρμογή των αρχών βιώσιμης χρήσης των πόρων (εδάφους, υδάτων, ατμόσφαιρας κ.ά.), δίδονται γενικές κατευθύνσεις. Όπως, α) για την προστασία και αναβάθμιση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, με την

οριοθέτηση της παράκτιας ζώνης στο πλαίσιο και της εφαρμογής του σχετικού Κανονισμού της Ε.Ε. για τη Μεσόγειο και β) την εφαρμογή των Κοινοτικών οδηγιών για τα νερά».

Σε επίπεδο σκοπών και στόχων τονίζονται η θέση, οι δεσμεύσεις και ο ρόλος της χώρας σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το πλαίσιο της ΕΕ μαζί με αυτό των Βαλκανίων και της Μεσογείου εντοπίζονται ως ειδικότερα πλαίσια ένταξης της χώρας. Σε σχέση με την Ευρώπη τίθενται τα θέματα της περιφερειακότητας αλλά και της ανταγωνιστικότητας της χώρας και ο ρόλος των μητροπολιτικών κέντρων Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Επίσης το θέμα των αξόνων και πόλων ανάπτυξης και του περιβάλλοντος.

4.3. Συμπεράσματα

Σ' αυτό το σημείο της εργασίας το οποίο αποτελεί και το τελευταίο τμήμα της, επιχειρείται να εντοπιστούν τα βασικά σημεία της και να ακολουθήσει η διατύπωση των συμπερασμάτων όλων όσων προαναφέρθηκαν.

Έτσι αρχικά, συμπεραίνεται ότι οι έννοιες της χωροταξίας και του χωροταξικού σχεδιασμού δεν συμπίπτουν μεταξύ τους, διότι ο χώρος, με τον οποίο και ασχολούνται είναι μια έννοια που μπορεί να εξετασθεί και να ερμηνευτεί από διάφορες οπτικές, την έννοια του γεωγραφικού χώρου, του οικονομικού χώρου κλπ. . Ο χωροταξικός σχεδιασμός μπορεί να είναι φιλελεύθερος ή παρεμβατικός ανάλογα με τον βαθμό που το κράτος παρεμβαίνει. Επίσης γίνεται αντιληπτό από την εργασία ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός και ο αναπτυξιακός προγραμματισμός αλληλοσυμπληρώνονται με τη συνέργεια αυτή να έχει ως εργαλείο έκφρασης τον στρατηγικό χωρικό σχεδιασμό ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Ο στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός αποτελεί μία έννοια που εμπεριέχει μέσα του τον χώρο (χωρικός), την διοίκηση (στρατηγικός) και το σχέδιο (σχεδιασμός) και με αυτόν τον τρόπο επιδιώκει να πετύχει τους στόχους του. Στην Ελλάδα φαίνεται ότι ο στρατηγικός σχεδιασμός χαρακτηρίζει τον χωροταξικό σχεδιασμό με τον τρόπο που λειτουργεί τις δύο τελευταίες δεκαετίες, γεγονός που σε μεγάλο βαθμό καθορίζεται από το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ουσιαστικά αυτό το είδος σχεδιασμού άρχισε να υφίσταται στην Ελλάδα μετά τη μεταπολίτευση, μέσω του άρθρου 24 του Συντάγματος του 1975 όπου ο χωροταξικός σχεδιασμός πέρασε στη ρυθμιστική αρμοδιότητα του κράτους. Επίσης, από τη δεκαετία του '80 φαίνεται πως αρχίζουν να επηρεάζουν όλο και περισσότερο τον αναπτυξιακό και χωροταξικό σχεδιασμό οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα τέλη της δεκαετίας του '90 ψηφίζεται ένας Νόμος σταθμός για τον χωροταξικό σχεδιασμό στην χώρα μας ο Νόμος 2742/1999 με τον οποίο ορίζονται δύο κύρια επίπεδα γενικού χωροταξικού σχεδιασμού, το Εθνικό και το Περιφερειακό. Μετά το 2000 το θεσμικό πλαίσιο για τη χωροταξία υπέστη σημαντικές αλλαγές καθώς θεσμοθετήθηκαν Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Γενικό, Ειδικά, Περιφερειακά) (ν. 2742/1999) καταρτιστήκαν στρατηγικά σχέδια για τις μητροπολιτικές περιοχές της χώρας δηλαδή για Αθήνα και Θεσσαλονίκη (2000-2004). Σχετικά με τα πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού εντοπίστηκε ένα παράδοξο το οποίο είχε να κάνει με την σειρά έκδοσης των πλαισίων καθώς τα περιφερειακά, τα οποία αποτελούν κατώτερα επίπεδα σχεδιασμού προηγήθηκαν του εθνικού πλαισίου, το οποίο αποτελεί ανώτερο επίπεδο σχεδιασμού. Αυτό το θέμα αντιμετωπίζεται πλέον με τις μελέτες αναθεώρησης των Περιφερειακών ΠΧΣΑΑ που είναι σε εξέλιξη.

Πάντως αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι, εκτός από άλλους παράγοντες, η επίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν ίσως ο πιο καθοριστικός για την θεσμοθέτηση και ενεργοποίηση του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα μετά το 2000. Πράγματι η Ευρωπαϊκή Ένωση ασκεί μια περιφερειακή πολιτική η οποία έχει ως στόχο την ανάπτυξη λιγότερο ευνοημένων περιοχών. Είναι φανερό ότι η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει πολύ σημαντικές χωρικές διαστάσεις, αφού δίνει ιδιαίτερο βάρος στις διαφορές μεταξύ των περιοχών, αλλά και στις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής. Ωστόσο η χωροταξία δεν αποτελεί αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται από τις Ευρωπαϊκές Συνθήκες. Παρόλα αυτά στα πλαίσια της Ένωσης υπήρξε μεγάλος προβληματισμός για το θέμα της χωροταξίας, γεγονός που οδήγησε σε συγκεκριμένες ενέργειες για κατευθύνσεις χωροταξικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Έτσι η ΕΕ προσανατολίστηκε προς τη χάραξη μιας χωροταξικής πολιτικής σε ευρωπαϊκή

κλίμακα, κάτι το οποίο εκφράστηκε αρχικά το 1991 με την έκθεση Ευρώπη 2000, συνεχίστηκε το 1994 με μια δεύτερη έκθεση Ευρώπη 2000+ και ολοκληρώθηκε το 1999 με την εκπόνηση και υιοθέτηση του ΣΑΚΧ (Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου) το οποίο προήλθε μετά από απαίτηση των κρατών-μελών προς την Επιτροπή Χωρικής Ανάπτυξης για την εκπόνηση ενός κειμένου στρατηγικού χαρακτήρα που θα θέτει τους βασικούς στόχους της οργάνωσης και ανάπτυξης του ευρωπαϊκού χώρου και δεν θα είναι δεσμευτικό για τα κράτη – μέλη. Αυτού του είδους ο σχεδιασμός στην Ευρώπη έχει στρατηγικό χαρακτήρα και στοχεύει στη διαμόρφωση προοπτικών για τη χωρική ανάπτυξη της Ευρώπης.

Τέλος, οι κατευθύνσεις που θέτει το πλαίσιο της χωρικής ανάπτυξης στην Ευρώπη και ο στρατηγικός του χαρακτήρας καθώς επίσης και η ιδιαίτερη γεωγραφική θέση της Ελλάδας σε σχέση με την Ευρώπη επηρέασαν άμεσα και το θεσμικό πλαίσιο για τον χωροταξικό σχεδιασμό στην Ελλάδα. Στην εργασία αυτή εξετάστηκαν ενδεικτικά δύο κείμενα για τον χωροταξικό σχεδιασμό, ο νόμος 2742/1999 και το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και προέκυψε μεγάλη συσχέτιση με την Ευρώπη και το Κοινοτικό περιβάλλον. Ειδικά για τις περιφέρειες τίθενται τα περισσότερα ίσως θέματα ευρωπαϊκής κλίμακας, κάτι το οποίο μπορεί να αιτιολογηθεί με τη μεγάλη σημασία που έχουν οι περιφέρειες στο πλαίσιο της ΕΕ. Γενικότερα πολλά είναι τα σημεία στα δύο κείμενα που οι αναφορές στην Ευρώπη είναι όχι μόνο εμφανείς αλλά και ουσιαστικές επηρεάζοντας την κατεύθυνση του χωροταξικού σχεδιασμού στη χώρα, πράγμα το οποίο κρίνεται λογικό καθώς η Ελλάδα αποτελεί μέρος του ευρωπαϊκού συνόλου.

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αγγελίδης Μ. (2000), **Χωροταξικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη**, Αθήνα: Συμμετρία.
- Αγγελίδης Μ. (2004), **Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη χωρική ανάπτυξη**, Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ
- Άξοντας 4- Εφαρμογή της προσέγγισης **Leader**, διαθέσιμο στο <http://www.ankoleader.gr/index.php/general/5-genika/5-general>
- Αραβαντινός Α. (1997/2007), **Πολεοδομικός Σχεδιασμός για την βιώσιμη ανάπτυξη του Αστικού χώρου**, Αθήνα: Συμμετρία.
- Βασενχόβεν Λ. (2002) **Η δημοκρατικότητα του σχεδιασμού του χώρου και η αμφισβήτηση του ορθολογικού 'μοντέλου'**, Αειχώρος
- Βασενχόβεν Λ. (2011), **Από το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου στην Πολιτική Εδαφικής Συνοχής, προφορική παρουσίαση, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Δ.Π.Μ.Σ.: Αρχιτεκτονική – Σχεδιασμός του Χώρου, Κατεύθυνση: Πολεοδομία και Χωροταξία**, ηλεκτρονικά διαθέσιμο από: https://courses.arch.ntua.gr/fsr/135728/Xvrotajia_Eyrvph_Ian.2011.pdf
- Βασενχόβεν Λ. (2004), **Χωροταξικός Σχεδιασμός**, σημειώσεις μαθήματος, Σχολή Πολιτικών Μηχανικών ΕΜΠ
- Βασενχόβεν Λ. και Κορλιούρος Η. (2007) **Κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις του σχεδιασμού του χώρου**, στο Τερκενλή Θ. και Ιωσηφίδης Θ. *Ανθρωπογεωγραφία: Άνθρωπος, Κοινωνία και Χώρος*, Κριτική: Αθήνα, σελ. 366-408
- Βλαντού Α. (2008), **Σχέσεις και αντιφάσεις μεταξύ θεωρίας και εφαρμογής του σχεδιασμού στην Ελλάδα**, στο: **Ο Χωροταξικός Σχεδιασμός στην Ελλάδα Νομικό Πλαίσιο και Εφαρμογή στην Πράξη**, Σάκκουλα
- Γιαννακούρου Γ. (2008), **Η χωροταξία στην Ευρωπαϊκή Ένωση : Εθνικές Πολιτικές και Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση**, Αθήνα: Παπαζήση

- **Δημόσια, ανοικτά δεδομένα, διαθέσιμο στο**
<http://www.geodata.gov.gr/geodata/>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ) (1999) Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ), Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των ΕΚ
- Θωίδου Ε. (2010), **Η Ευρωπαϊκή Ένωση, εδαφική συνεργασία και εδαφική συνοχή**, σημειώσεις μαθήματος του ΤΜΧΑ
- Θωίδου Ε. (2004), **Πολιτική συνοχής της ΕΕ: Εμφάνιση και Εξέλιξη**, σημειώσεις μαθήματος του ΤΜΧΑ
- Θωίδου Ε. (2011), **Στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός και χωρική διακυβέρνηση**, σημειώσεις μαθήματος Συστήματα Χωρικού Σχεδιασμού
- Θωίδου Ε. (2004), **Χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών και χωρική ανάπτυξη: Ευρωπαϊκές προοπτικές και ελληνική εμπειρία , στο Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης**, επιμ. Καυκαλάς, Κριτική
- Θωίδου Ε. (2010), **Χωροταξικός σχεδιασμός στην Ελλάδα: τα πρώτα στάδια**, σημειώσεις μαθήματος Συστήματα Χωρικού Σχεδιασμού
- Θωίδου Ε. (2013) **Αλλαγές στα πρότυπα προγραμματισμού και η ελληνική εμπειρία** παρουσίαση στο μάθημα *Προγραμματισμός, Ανάπτυξη και Διαχείριση του Χώρου: Θεωρίες και Πρακτικές* Τμήμα ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ Χαροκόπειο Παν/μιο, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα: Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και Διαχείριση του Χώρου -Κατεύθυνση: Ανάπτυξη και Διαχείριση του Ευρωπαϊκού Χώρου
- Καμχής Μ. (2007), **Η ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου 1986-2006**, Κριτική
- Μαρμαράς Ε. (2002) **Σχεδιασμός και Οικιστικός Χώρος**, Ελληνικά Γράμματα
- Μέλισσας, Δ. (2007) **Εθνικό Χωροταξικό: Μία πρώτη προσέγγιση**, διαθέσιμο από:
www.kedke.gr/uploads2007/xvrotaksikossxediasmos_120907.doc
- Μεταξάς Θ., Λαλένης Κ. (2006) **Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός ως τύπος σχεδιασμού και ως εργαλείο αποτελεσματικής Αστικής Διαχείρισης**, Αειχώρος, Τόμος 5, Τεύχος 1.
- Μούσης Ν. (2010), **Εγχειρίδιο Ευρωπαϊκής Πολιτικής**, Αθήνα: Παπαζήση

- **Νόμος 2742/ ΦΕΚ 207/ Α' / 07.10.1999** περί «Χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης & άλλων διατάξεων»
- Παπαπετρόπουλος Α.(2005) **Η νομολογιακή διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου για το χωροταξικό και τον πολεοδομικό σχεδιασμό** , διαθέσιμο στο <http://lib.teekerk.gr/handle/lib.teekerk.gr/100>
- Παπαπετρόπουλος Α. (2009) **Χωροταξικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη**, Νομική βιβλιοθήκη έκδοση 2009
- **Περιφερειακή πολιτική**, διαθέσιμο στο http://ec.europa.eu/regional_policy/faq/q1/index_el.cfm
- Χριστοφιλόπουλος Δ. (1984) **Χωροταξία- Πολεοδομία**, Αθήνα: Αφοί Π. Σακούλα
- **ΥΠΕΚΑ**, ηλεκτρονικά διαθέσιμο στο <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=513&language=el-GR>
- **ΦΕΚ 128 Α/ 3.07.08** περί «Έγκρισης του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης»
- **Europa 2013, Σύνοψη της νομοθεσίας της Ε.Ε.**, διαθέσιμο στο: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_el.htm

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Faludi, Waterhout (2002), **The making of the European Spatial development perspective : no masterplan**, Routledge, London
- GiannakourouG. (1998). **The spatial planning system in Greece: a brief overview. Conference proceedings, European space and territorial integration alternatives**, ESTIA/Interreg IIC, Thessaloniki.